

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Gabriela Koukolová

Potřeby absolventů dětských domovů

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne

.....

Bc. Gabriela Koukolová

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi sepsání této diplomové práce umožnili, zejména všem mým respondentům. Velký dík patří také osloveným ředitelům dětských domovů, kteří mi pomohli ucelit představu o minulém i současném životě mých respondentů.

Dále děkuji svému vedoucímu práce Mgr. Michalovi Růžičkovi, Ph.D. za poskytnutí informací a odborné vedení mé diplomové práce.

V neposlední řadě velký dík patří mé rodině, zejména mým rodičům, kteří mi pomohli v péči o mou malou dcerku a neustále mne podporovali.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 ČLOVĚK, JEHO MOTIVACE A POTŘEBY.....	6
1.1 MOTIVACE	6
1.1.1 Druhy motivace	7
1.2 CHOVÁNÍ.....	7
1.3 POTŘEBY	8
1.3.1 Vývoj lidských potřeb.....	9
1.3.2 Třídění potřeb	12
1.3.3 Třídy potřeb podle Murraye.....	12
1.3.4 Index psychogenních potřeb podle E.R. Hilgarda (1962)	13
1.4 HIERARCHICKÝ SYSTÉM POTŘEB	14
1.4.1 Fyziologické potřeby	15
1.4.2 Potřeba bezpečí	16
1.4.3 Potřeba lásky a náležitosti.....	16
1.4.4 Potřeba uznání, ocenění	17
1.4.5 Potřeba sebeaktualizace, seberealizace	18
1.5 PSYCHICKÉ POTŘEBY	18
1.6 USPOKOJENÍ POTŘEB.....	19
1.6.1 Faktory ovlivňující uspokojování potřeb	20
2 ÚSTAVNÍ PÉČE.....	21
2.1 LEGISLATIVA ÚSTAVNÍ PÉČE.....	21
2.2 ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY ZŘIZOVÁNA DLE ZÁKONA Č. 109/2002 Sb.....	23
2.2.1 Diagnostický ústav.....	23
2.2.2 Dětský domov	24
2.2.3 Dětský domov se školou.....	25
2.2.4 Výchovný ústav.....	26
2.3 DŮVODY UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO ÚSTAVNÍ PÉČE	26
3 PRAKTICKÁ ČÁST	29
3.1 METODA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	29
3.2 ROZHOVORY S RESPONDENTY	34
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	52
5 DISKUZE.....	60
6 ZÁVĚR.....	61

7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	64
8	PŘÍLOHY.....	67
P1	- ROZHOVOR Č. 1 – ŠTEFAN.....	67
P2	- ROZHOVOR Č.2 – SÁRA	71
P3	- ROZHOVOR Č.3 – LÁĎA.....	75
P4	- ROZHOVOR Č.4 – DANIELA.....	78
P5	- ROZHOVOR Č. 5 - KRISTIÁN.....	83

Úvod

V rámci své diplomové práce jsem si zvolila téma „Potřeby absolventů dětských domovů“. K tomuto tématu mám velice blízko, protože jsem dva roky pracovala jako vychovatelka v dětském domově v Konici. Vzhledem k tomu, že z této zkušenosti vím, jak je pro děti těžké se začlenit do běžného života, začala jsem si klást otázku, zda jsou potřeby těchto dětí opravdu naplňovány.

Ústavní výchova zastává důležitou roli ve výchově dětí, kterým nebyla poskytnuta dostačující péče v rodinném prostředí. Stává se velice často diskutovaným tématem, zda je ústavní péče pro děti správná. Já osobně nejsem zastáncem toho, umísťovat děti do zařízení, která opravdu jen vzdáleně připomínají rodinu. Situace se jistě zlepšila, ale myslím si, že ústavní péče nemůže nahradit péči v rodině.

Díky svým zkušenostem již vím, že jsou děti, které mnohdy není možné umístit do péče náhradní – pěstounské. Sama jsem byla svědkem toho, kdy se dítě od pěstounů vracelo do dětského domova, protože jej pěstouni nezvládali. Kam by tedy tyto děti měly jít, když ne do dětského domova?

Proto je důležité pracovat na tom, aby se ústavní péče co nejvíce přibližovala běžnému chodu rodiny. Jako společnost bychom se měli zabývat kvalitou poskytování této péče a zajistit uspokojování základních životních potřeb těchto dětí.

Cílem diplomové práce je především nahlédnutí do ústavní péče, přiblížení ústavní péče čtenáři a vytvoření uceleného přehledu potřeb člověka a jejich naplnění v souvislosti s ústavní výchovou.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. U teoretické části je hlavním cílem uvést čtenáře do problematiky ústavní péče a ucelit mu představu o základních životních potřebách člověka. Praktická část diplomové práce zkoumá, zda dochází k naplňování základních lidských potřeb u absolventů dětských domovů. Poukazuje také na to, které potřeby jsou naplňovány nejvíce a které naplňovány téměř nejsou.

1 ČLOVĚK, JEHO MOTIVACE A POTŘEBY

Člověk je jedinečná, zvláštní a originální integrace biologických, psychických, duchovních a sociálních prvků. Člověka můžeme definovat jako bytost společenskou, uvědomující si a potvrzující samu sebe ve vztahu k druhému člověku a ke společnosti. Je spjat s ostatními lidmi společenskými, ekonomickými, morálními, právními a dalšími vztahy. Podstata člověka není neměnná, ale má historický a dynamický charakter. Člověk se mění a formuje tak, jak mění společenské vztahy a jak přetváří okolní svět a přírodu kolem sebe. Otázkou tedy je, co je hybnou silou tohoto lidského konání. V pátrání po hybných silách lidského konání je nezbytné seznámit se se základními principy motivace (Košťál, 1987).

1.1 Motivace

„Motivace vyjadřuje rozpory mezi tím, co subjekt aktuálně prožívá, a tím, co prožívat touží, tj. např. mezi hladověním a nasycením, pocitem nejistoty a pocitem jistoty atd. Motivace pak v tomto smyslu vyjadřuje nějaké nedostatky v psychofyzickém či biosociálním bytí individua a chování vystupuje jako nástroj k odstranění těchto nedostatků.“

Termín motivace je odvozen od latinského slova „moveo“, hýbám, a vyjadřuje přeneseně hybné síly chování, tj. jeho činitele. Nakonečný (1997) uvádí, že motivace vyjadřuje rozpory toho, co člověk prožívá, a tím, co prožívat touží. Podrobně se vymezením pojmu motivace zabýval H. Heckhausen (1980, s.25), který uvádí: *„Motivování jednání určitým motivem je označeno jako motivace. Motivace je myšlena jako proces, který volí mezi různými možnostmi jednání, zaměřuje jednání na dosažení motivačně specifických cílů a na cestě k tomu je udržuje v chodu.“*

Motivace je proces, jehož součástí je tedy motiv. Motiv vychází z latinského „motus“ – pohyb. Jedná se o faktor, který uvádí člověka do pohybu fyzického (přesun z místa na místo) a psychického (pohyb představ, přání, tužeb apod.) (Říčan in Sikorová, 2011).

Budeme-li chápat motivaci jako vnitřní proces, během něhož se v průběhu interakce osobnosti a jejího životního prostředí utváří objektivně (na úrovni fyziologické) a subjektivně (na psychologické úrovni) účelná behaviorální reakce na nedostatky v psychofyzické dimenzi bytí, pak můžeme říci, že veškeré chování je motivováno (Nakonečný, 2015).

1.1.1 Druhy motivace

Nakonečný (1996) rozlišuje motivaci vědomou a nevědomou. P.G. Zimbardo k nevědomé situaci uvádí: „*Je možné, že jednáme aniž bychom věděli proč nebo aniž by nám pravá příčina našeho jednání byla přímo zřejmá. Naše chování má někdy manifestní obsah: to, co říkáme, děláme, vnímáme, ale může mít také latentní obsah, který nám nevědomé procesy skrývají*“ (Zimbardo, 1983, in Nakonečný 1996).

Chování aktivované nevědomými motivacemi se mnohdy označuje jako iracionální (D.Krech, R.S. Crutchfield, N. Livson in Nakonečný 1996): člověk se často domnívá, že zná důvody svého chování, že chápe jeho smysl, ve skutečnosti však mnohdy neví, proč se rozhodl tak, jak se rozhodl, a důvody jednání, o kterých si myslí, že je zná, jsou někdy jen jeho racionalizací, která funguje jako obrana proti výčtkám svědomí.

Výzkumem nevědomých situací se proslavil S. Freud, který experimentálně potvrdil existenci nevědomé motivace pomocí posthypnotické sugesce (M.H.Erickson, in Nakonečný 1996).

1.2 Chování

Pojem chování chápeme jako vzorec motorických reakcí (pohybů), vytvářející smysluplný celek (struktura účelných pohybů) a sestávající z řetězu jednotlivých na sebe navazujících úkonů, jako např. mluvení, podání ruky, mimika obličeje, útěk, odmítavé gesto, obrana atd. Lidské formy chování nazýváme jednáním. Chování a jednání pak můžeme chápat jako zaujetí určitého vztahu k určité situaci (Nakonečný, 2015). Někteří psychologové nahrazují termín chování termínem jednání. Tento termín vyjadřuje specifické lidské chování kontrolované vůlí, tj. kognitivními procesy a morální reflexí (svědomím). Za jeho specifický znak tedy pokládají vědomé zacílení. A. H. Maslow (1954) hovoří o nemotivovaném chování, které vysvětluje jako chování, které nesměřuje k uspokojení nějaké potřeby, ale současně hovoří o tzv. potřebách růstu. Míni tedy, že ne vždy je chování motivováno jen redukcí potřeb.

Nakonečný (2015) vysvětluje **chování jako instrumentální aktivitu zprostředkující vztah mezi potřebou a jejím uspokojením.**

1.3 Potřeby

„Pojem potřeba můžeme definovat jako stav nedostatku nebo nadbytku. Prožívání nedostatku (hlad, žízeň) stejně jako nadbytku (hluk) ovlivňuje psychické činnosti (vnímání, učení, myšlení, emoce aj.) a tím další chování jedince. Lidské potřeby nejsou neměnné, vyvíjejí se. Mění se jejich kvantita a kvalita.“ (Trachytová)

Nakonečný vysvětluje ve svém Lexikonu psychologie potřeby jako projev nějakého nedostatku v psychobiologické a psychosociální dimenzi lidského bytí (potřeba jídla, přístřeší, opory, úcty atd.).

F. Dorsch definuje potřebu jako *„stav nedostatku, chybění něčeho, čehož odstranění je žádoucí“*, tedy jako něco pro člověka velmi žádoucího.

Potřeby mohou vyjadřovat jednak nedostatky organismu, pokud mají psychickou odezvu, a jednak nedostatky v sociálním bytí jedince (Nakonečný, 2009).

Existují různé vysvětlení pojmu potřeby, zejména ve třech primárních významech:

- a) biologický význam
- b) ekonomický význam
- c) psychologický význam

Říčan (2007) řadí k potřebám primárním také potřeby sekundární vzniklé na základě návyku (alkohol, heroin a jiné drogy), protože tyto potřeby, dojde-li k návyku, jsou často stejně silné jako potřeby primární (např. potřeba jídla a pití).

Říčan (2007) hovoří také o existenci činností, které jsou samy odměnou, jsou tzv. automotivační. Jde o činnosti, které jedinec realizuje, protože jej uspokojují, dělá je rád a nerad je přerušuje.

Zdrojem sociálního chování může být kterákoli lidská potřeba, protože existují široké souvislosti uspokojování lidských potřeb, tzn. že každou svou potřebu může člověk uspokojit v širších sociálních souvislostech. Vezmeme-li příklad, potřebu jídla, je sice uspokojována jedením, ale to předpokládá zpracování potravin, jejich produkci a uchovávání, obstarání potravin a vlastní přípravu jídla, které se ujímá partner, samo jedení, jež může probíhat v sociálním kontextu (večeře ve dvou, hostina), přejídání jako kompenzace osamělosti a úzkosti, lékařem stanovená dieta a podobně (E. R. Hilgard, 1962).

1.3.1 Vývoj lidských potřeb

Všeobecně můžeme vývoj charakterizovat jako změnu organismu. Lze si povšimnout, že změna nastává od méně dokonalého jedince k více dokonalejšímu. Pozorujeme nejen kvantitativní změny jako je růst, přibírání na váze, ale i kvalitativní změny jako je rozšíření slovní zásoby a nové gramatické obraty (Hodaňová, 2016).

Na počátku života jde hlavně o uspokojování biologických potřeb. Pro dítě jsou důležité podněty, které souvisí s jídlem, teplem a celkovou tělesnou pohodou. Podle Freuda je základní receptivita vázána na orální aktivitu, tj. sání a později kousání. Ta primárně souvisí s jídlem, ale má i jiné významy (Vágnerová, 2014). Dítě se ve svém osobnostním vývoji postupně vymaňuje z plné závislosti na nižších potřebách, elementárnějších, spjatým s jeho pudovým založením a plnou odkázaností na péči ze strany druhých a vyvíjejí se potřeby vyšší, vyjadřující více jeho autonomii a svébytnost. Vývoj těchto potřeb může zpomalovat deprivace způsobená neuspokojováním nižších potřeb. Při vývoji vyšších potřeb je tedy velice důležité uspokojování nižších potřeb (Sikorová, 2011).

Novorozenecké období je obdobím, které je zaměřené především na primární potřeby. V období novorozeneckém je důležitá stimulace ze strany rodičů. Kojenec od 7. do 8. měsíce života začíná poznávat cizí i známé osoby a začíná také projevovat strach z neznámého. V tomto období se tak posiluje potřeba bezpečí a jistoty.

Pro **batolecí období** (období od 1 do 3 let) je typická fáze studu a pochyb. Typickým znakem je utváření si vztahu k vlastnímu tělu a vztahu k okolnímu světu. V batolecím věku se začíná měnit vztah s matkou, dítě se začíná osamostatňovat. Důležité je v tomto období získávat důvěru v sebe samého a ve své schopnosti (Langmajer, J. a Krejčířiková, D.)

Předškolní věk (trvá od 3 do 6-7 let) konec této fáze je dán nástupem do školy. Předškolní věk je charakteristický stabilizací vlastní pozice ve světě a diferenciací vztahu ke světu. V tomto období se nachází fáze iniciativy a fáze viny. Dítě kolem 4. roku života začíná odlišovat mužské a ženské pohlaví (Vágnerová, 2014).

Školní věk je dán nástupem dítěte do školy, který je pro dítě důležitým sociálním mezníkem. Dítě získává novou roli, stává se školákem. Školní věk můžeme rozdělit do tří období:

1. raný školní věk – trvá od nástupu do školy zhruba do 9 let. Dítě v tomto období zvládá novou sociální roli a základy vzdělanosti: učí se číst, psát a počítat. Toto

období je charakterizováno rychlým růstem, v důsledku kterého dítě ztrácí svou baculatost. Znakem raného školního věku je tak neklid a nadměrná potřeba odpočinku a spánku. V prvním roce jejich školního života dochází k setkání s novou autoritou, která je nepodmíněně respektována a uznávána – učitel. Koncem tohoto období dochází ke konfrontaci názorů dvou autorit – rodičů a učitele, proto je podstatné souhlasné jednání obou stran (Lisá, L. a Kňourková, M.)

2. střední školní věk – tohle období mnohdy nazýváme také jako prepubertální období a nastává v době mezi 9 a 12 rokem věku. V tomto období dochází k různým, méně nápadným změnám, které lze považovat za přípravu na dobu dospívání. Zdravé, dospívající dítě z dobře sociálně ekonomicky situované rodiny vyhledává společnost svých vrstevníků, se kterými chce trávit čas. Dítě se v tomto období plynule rozvíjí ve všech oblastech a vytváří se předpoklady pro budoucí změnu, která v tomto období probíhá zatím jenom na psychické úrovni (Vágnerová, 2014).
3. starší školní věk, resp. období 2. stupně základní školy. Toto období trvá do ukončení základní školní docházky. Průběh dospívání dělíme na starší školní věk a adolescenci. Obě tato období na sebe navazují. Probíhají velké hormonální změny, změna prožívání a uvažování. Puberta vytváří změnu v myšlení, která základní psychické potřeby formuje. Jedinec se začíná zabývat otázkami vlastní identity a smyslem života. Tohle období přináší potřeby samostatnosti, citové odezvy, lásky, bezpečí a citové reakce (Lisá, L. a Kňourková, M.).

Období adolescence trvá přibližně od 15 do 20 let. V tomto období mnohdy dochází ke ztrátě motivace ke studiu, ale pokud se objeví podnět, který dotyčného zajímá, je schopen dosáhnout velkého výkonu pro dosažení cíle. Rozvíjejí se ženské a mužské role. V tomto období pak dochází k procesu odloučení se od rodiny. Adolescent vyhledává spíše společnost svých vrstevníků (Vágnerová, 2014).

Dospělost považujeme za etapu nejvyšší zralosti lidského jedince. Je to životní období, v němž je člověk na vrcholu svých sil a cítí se subjektivně nejlépe, je samostatný. V této fázi dochází k zakládání vlastního domova a rodiny. Dospělý jedinec je samostatný a projevuje zájem o problémy společnosti, ve které žije. Podle Příhody je stadium dospělosti charakteristické dosažením vrcholného růstu. Od třicátého roku dosahuje jedinec vyššího stupně psychických a sociálních dovedností a je schopen využívat získané zkušenosti. (přehled vývoj. Psychologie- doplnit autora- je jich asi 6- jak?)

Periodizace období dospělosti

Nakonečný (1993) rozděluje fázi dospělosti na:

- mladší dospělost 19–30 let
- střední dospělost do 45 let
- starší dospělost do 60 let

Mladší dospělost je poznamenána citovým zklidněním a postupnou harmonizací, avšak teprve jedinec ve střední dospělosti je dostatečně stabilizován, má vyšší sociální status a jeho emoční projevy dosahují konečné podoby. Dochází k ustálení emocí a to se nejvíce projevuje u emocí záporných (nenávisť, závist apod.). K výraznějším projevům negativních emocí proto dochází až u vyšších věkových kategoriích. Člověk v období střední dospělosti působí nejprizpůsobivěji. Nejsnadněji přijímá vzrušivé elementy, ale dokáže je i odmítnout. Etapa starší dospělosti pak jedince připravuje na blížící se odchod do důchodu. Přestává tolik investovat a žije z toho, co nashromáždil. V tomto období se objevuje zcela nový cit a to je láska ke třetí generaci – vnoučatům. Toto období bývá nazýváno jakýmsi pomyslným mostem mezi generacemi, což však neznamená, že jsou všichni jedinci schopni se k mladší či starší generaci chovat optimálním způsobem. U žen dochází v tomto období k hormonálním změnám spojeným s klimakteriem. Dostávají pocit volnosti a větší možnost sebeuplatnění – to je spojeno také s osamostatněním potomků. Chování a potřeby dospělého jedince, je i přes výrazné individuální rozdíly, mnohem více předvídatelné než v jiných vývojových obdobích (Šimčíková-Čížková, 2008).

Stáří má obdobně jako ostatní vývojová období několik různých periodizací, vždy dle autora. K nejstarším názorům patří periodizace podle Komenského, který poslední dvě období stáří označuje termíny starý muž a kmet. Nejznámější rozdělení období stáří najdeme v Příhodově Ontogenezi lidské psychiky ((přehled vývoj. Psychologie- doplnit autora- je jich asi 6- jak?).

Klasifikace období stáří podle Nakonečného (1993):

- počáteční stáří od 60 do 71 let
- pokročilé stáří od 75 let

Stárnutí je chápáno jako proces s mnoha endogenně a exogenně působícími faktory. Odehrává se v průběhu celého života. Začíná narozením a pokračuje neúprosně až ke smrti. Po šedesátém roce věku je proces stárnutí rychlejší. Typickým projevem stárnutí je pokles tělesné hmotnosti a výšky, změny tělesných proporcí, pokles váhy svalstva apod. Úbytek funkcí se projevuje i na všech vnitřních orgánech. V průběhu stáří dochází k morfologickým a funkčním změnám nervového systému, zhoršení funkce smyslových orgánů (zrak, sluch...). To bývá příčinou zhoršeného vnímání, nervového přenosu a zhoršeného mozkového zpracování. Dochází ke zpomalení reakcí a větší úrazovosti. Organické změny se také projevují v intelektové činnosti gerontů. Stáří je charakteristické zhoršením krátkodobé paměti, dlouhodobá paměť bývá zachována. Myšlení, které vychází především ze zkušeností má tendence směřovat ke konzervativnosti. Ve stáří se mohou začít projevovat sklony a vlastnosti, které dokázal jedinec dříve potlačit nebo projevovat přijatelným způsobem.

Životní cyklus každého tvora je zakončen smrtí. Každý jedinec se s tímto faktem snaží vyrovnat jiným způsobem. Zvyky jednotlivých národů a kultur se liší a smrt se často stává tabuizovaným tématem.

1.3.2 Třídění potřeb

V literatuře se běžně používá pojem motiv nebo potřeba ve stejném smyslu. Mnoho psychologů se snažilo potřeby, resp. motivy sestavit do indexů (Sikorová, 2011).

H.A.Murray sestavil index viscerogenních (fyziologických) a psychogenních potřeb.

1.3.3 Třídy potřeb podle Murraye

H.A.Murray sestavil index viscerogenních (fyziologických) a psychogenních potřeb:

- viscerogenní a psychogenní – ty, které jsou determinovány organickými podmínkami (např. potřeba dýchání, hladu, žízně...)
- pozitivní a negativní – ty, které vyvolávají tendenci přiblížení se, nebo vyhnutí se určitým situacím,
- zjevné a skryté, které se projevují v chování nebo pouze v představách,
- vědomé a nevědomé. (Murray in Sikorová)

Tento index není komplexní, více jej vystihuje index psychogenních potřeb podle E.R. Hilgarda.

1.3.4 Index psychogenních potřeb podle E.R. Hilgarda (1962)

1.) potřeby spojené s neživými předměty:

- a) potřeba akvizice: získávání majetku
- b) potřeba uchovávání: uchovávání věcí
- c) potřeba uspořádávání: pořádek, organizování
- d) potřeba podržení: odkládání peněz, vlastnictví věcí
- e) konstrukce: budování, vyhotovování

2.) potřeby vyjadřující ambice:

- a) superiorita: potřeba převyšovat druhé
- b) respekt: potřeba ocenění
- c) předvádění se: prezentování se efektním způsobem
- d) nedotknutelnost: nedopustit snížení vlastní hodnoty
- e) sebeobrana: ospravedlnění svého chování
- f) protipůsobení: překonávání neúspěchu úsilím
- g) potřeba úspěchu: učinit něco co nejlépe

3.) potřeba projevení síly a získávání obdivu:

- a) dominance: mít vliv na jiné
- b) potřeba projevit úctu výše postaveným
- c) napodobování: shoda s jinými
- d) nezávislost: odporování vlivu jiných
- e) diferenciaci: odlišování se od jiných

4.) potřeba poškozování sebe sama i jiných

- a) agrese: napadání jiných
- b) pokoření se: akceptování a poddání se trestu
- c) vyhnutí se pohanění: dobré chování, vyhýbání se nekonvenci

5.) potřeby vztahující se k náklonnostem (citům) lidí:

- a) afiliace: navazování přátelství
- b) odmítání: ignorování nebo vylučování někoho
- c) ošetřování: starání se o někoho
- d) závislost: hledání opory
- e) láska: potřeba mít někoho rád, cítit se milován

6.) potřeby sociální v užším slova smyslu:

- a) hry a zábava: hledání rozptýlení
- b) explorace: zkoumání, dotazování se
- c) vysvětlování a demonstrace: podávání informací

Nejpopulárnějším rozdělením základních lidských potřeb je pak hierarchické uspořádání potřeb podle A. H. Maslowa, které vychází z humanistické teorie.

1.4 Hierarchický systém potřeb

A.H.Maslow vytvořil teorii, podle níž jsou základní všeobecné potřeby lidí uspořádány hierarchicky z hlediska jejich naléhavosti tak, že potřeby vyšší se uplatňují až tehdy, když potřeby nižší jsou alespoň částečně uspokojeny. Vysvětluje, že v zásadě tedy platí, že nemít hlad, být oděn, mít přístřešek, nebýt vystaven nebezpečí či dokonce ohrožení života je motivačně naléhavější než mít respekt a úctu, jež patří také do lidských potřeb. (Nakonečný, 2013).

Hierarchický systém potřeb podle A. H. Maslowa je sestaven tak, že jeho základnu tvoří nejnižší, tj. fyziologické potřeby, nad nimiž pak vystupují stále vyšší až k vrcholu pyramidy:

- potřeba sebeaktualizace (seberealizace) – také potřeby sebepoznávání
- potřeba uznání, ocenění (uznání a prestiže – „motiv já“)
- potřeba lásky a náležitosti (přijetí druhými, přátelství, partnerské vztahy)
- potřeba bezpečí (bezpečí, ochrana, péče)
- fyziologické potřeby (potrava, nápoje, spánek, odpočinek, sex a další.)

V knize Hanse Kerna, Přehled psychologie, najdeme část, která pojednává o základních životních potřebách a navazuje na již zmíněnou Maslowu pyramidu potřeb. V kapitole o závislostech uvádí, že další třídění potřeb pochází ze srovnání potřeby jako subjektivního prožitku napětí ve vztahu k objektivitě stanovitelnému stavu nedostatku, k jehož vyrovnání směřuje. Příkladem je zde žízeň pociťovaná při nedostatku tekutin. Tuto potřebu tišíme vypitím vody. Autor se však případně ptá, kdo se spokojí s vodou. (Kern, 1999).

1.4.1 Fyziologické potřeby

Základní pilíř hierarchie tvoří potřeby, které umožňují přežití jednotlivce jako biologického organismu. Patří sem biologické potřeby a potřeba určité kvality prostředí (např. přiměřená teplota apod.). Maslow do této kategorie přiřazuje i potřebu smyslové stimulace. Celá skupina potřeb je základem motivace v existenci jednotlivce. V situaci, kdy se stávají aktuálními, stávají se také dominantními a ovlivňují celkové chování člověka. Nedostatečné nebo nesprávné uspokojení této potřeby může vést k nemoci v horších případech ke smrti.

Mezi tyto potřeby řadíme (Tomagová, 2008):

- vzduch
- potrava
- voda
- elektrolytová rovnováha
- vylučování
- spánek a odpočinek
- udržování termoregulace
- senzorická stimulace
- pohyb
- čistota
- nepřítomnost bolesti
- sex (podle Maslowa není nutný k přežití, ale je nutný k přežití a udržení rodu)

1.4.2 Potřeba bezpečí

Potřeba bezpečí zbavuje člověka úzkosti, dodává pocit bezpečí a umožňuje člověku cíleně rozvíjet všechny poznávací, pracovní a společenské aktivity (Matějček, 1999). Tato potřeba má fyzický i psychický význam a začíná být významnou tehdy, když jsou uspokojené potřeby předcházející úrovně. Vyjadřují touhu po důvěře, spolehlivosti a jistotě, osvobození od strachu a úzkosti, ochraně a ekonomické stabilitě. Potřeba bezpečí může dominovat např. v době živelných katastrof, při nehodě apod. Podle Maslowa je základním aspektem schopnost předvídat a dodržovat obvyklé postupy. Mezi hlavní projevy potřeby bezpečí patří např. vyhledávání bezpečí, vyhýbání se nebezpečnému apod. Neuspokojení této potřeby může vést k úzkostným stavům, dezorientaci a jinému, neobvyklému chování. (Tomagová, 2008).

1.4.3 Potřeba lásky a náležitosti

Třetí potřeba, přicházející po saturaci předchozích dvou potřeb se nazývá sociální potřeba. Tato potřeba umožňuje přežití člověka jako druhu. lidé všeobecně ve vztazích hledají a naplňují potřeby přátelství, lásky, intimity ve smyslu přijímání i poskytování. Řičan (2013) podotýká, že pokud naše lidské instinkty dobře fungují, pak potřeba mít děti je v určitém věku zcela přirozenou potřebou člověka. Rodičovství a sexualita jsou úzce spjaté a jsou spolu se zodpovědností jedním z momentů, které přispívají k vytvoření a udržení stabilní rodinné struktury. Výsledkem neuspokojení těchto potřeb je osamělost, nepřijetí sebe sama, odmítnutí, nepřítomnost blízkých přátel.

Mezi tyto potřeby řadíme (Tomagová, 2008):

- potřeba někam patřit
- potřeba k někomu patřit
- potřeba mít rodinu
- potřeba milovat a být milován
- mít své místo v určité skupině lidí
- pocit sounáležitosti
- potřeba být akceptován
- -potřeba být sociálně integrován

- potřeba pozitivní citové odezvy

1.4.4 Potřeba uznání, ocenění

Čtvrtou potřebou je potřeba uznání a ocenění, která se váže na „JÁ“ jednotlivce. Tyto potřeby začínají být zřetelné v případě ztráty respektu, důvěry apod. a projevují se úsilím získat zpět ztracené sociální hodnoty. Jsou spojené s nezávislostí, samostatností a úspěchem jednotlivce. Každý jedinec touží po respektu, přijímání a náležitém ocenění. naplnění této potřeby vede k nárůstu sebedůvěry a prestiže.

Maslow (2014) definuje dva typy úcty:

- sebeúcta – se vyvíjí uvnitř každého jedince na základě realistického posouzení vlastních silných a slabých stránek. Pokud tomu tak není, pak je život jednotlivce naplněn nejistotou a pochybnostmi.
- úcta projevovaná jinými lidmi – jedná se o úctu, kterou projevují ostatní z jedincova okolí.

Mezi tyto potřeby řadíme (Tomagová, 2008):

- nezávislost
- zodpovědnost
- zdravá sebeúcta
- kladný vztah a sebeúcta k sobě samému
- potřeba dobrého výkonu
- potřeba sebekontroly
- sebeprosazování
- zvyšování vlastních kompetencí
- uznání
- respekt
- dobrá pověst
- ocenění ze strany druhých

- prestiž
- postavení uvnitř skupiny

1.4.5 Potřeba sebeaktualizace, seberealizace

Posledním stupínkem na pomyslné Maslowě pyramidě potřeb je potřeba seberealizace. Pokud jednatel uspokojuje předešlé potřeby, pak nastupuje potřeba seberealizace. Jednatel si uvědomuje celý svůj potenciál, všechny svoje schopnosti a kvality a spojuje minulost s budoucností do přítomnosti. Dokáže překonávat sám sebe, nezištně a obětavě s plným zaujetím. Ne každý jedinec se však může plně realizovat. Seberealizaci vidí Maslow jako produkt zralosti, který se vyvíjí skrze vztahy k lidem, jako nikdy nekončící proces, přičemž inteligenci nepovažuje za nevyhnutelnou podmínku uspokojování potřeb na této úrovni. Plně realizovaný jedinec však nemusí být vždy šťastný a úspěšný. Je však schopen vyrovnávat se se svým strachem či pochybnostmi. Seberealizovaný jedinec je v častějších případech spíše optimistou i když je často nespokojen se skutečností a mnohdy ji kritizuje. Podle psychologického profilu seberealizovaný jedinec lépe vnímá realitu a umí s ní nakládat, akceptuje sebe samého, ale i druhé, je aktivní s demokratickým smýšlením. Do této skupiny Maslow zařazuje také potřebu poznávání a potřebu estetičnosti (např. potřeba symetrie, krásy a tvorby).

1.5 Psychické potřeby

Základní psychické potřeby byly Z. Matějčkem a J. Langmaierem (1986) definovány spíše jako popudy k určité aktivitě:

- potřeba stimulace
- potřeba orientace, smysluplného učení
- potřeba lásky, citové jistoty a bezpečí
- potřeba seberealizace
- potřeba otevřené budoucnosti

V první řadě jde o přísun podnětů v přiměřeném množství a variabilitě. Vztah mezi primárními potřebami fyziologickými a psychologickými je dost složitý. Psychologické potřeby se vyvíjejí na vrozeném podkladě, který tvoří z části i fyziologické potřeby. Některé potřeby lze chápat jako odnože fyziologických potřeb - např. erotická potřeba je odnoží sexuální potřeby apod. Jiné psychologické potřeby pak napomáhají uspokojování primárních potřeb, jsou tedy fyziologickým potřebám podřízeny (Říčan, 2007).

Helus (2004) charakterizuje potřeby nižší jako potřeby nedostatkové tzv. deficitní. Podle tohoto autora jsou vyvolávány určitým deficitem, nedostatkem. Jedná se např. o potřeby jako je hlad, sexuální neuspokojení, pocit samoty. Po uspokojení těchto potřeb pocit nedostatku odeznívá, ale v rytmu fungování organismu se obnovují. Potřeby vyšší pak charakterizuje jako potřeby rozvojové – tzn. vedou jedince dál k jeho rozvoji (Helus in Sikorová, 2011).

1.6 Uspokojení potřeb

Motivované chování vychází z potřeb člověka a směřuje k určitému druhu uspokojení, např. alimentární chování vede k nasycení, sexuální chování k orgasmu apod. Uspokojení potřeby uvolňuje napětí vyvolané potřebou (Sikorová, 2011). A. H. Maslow tvrdí, že jen málokdy, pokud vůbec někdy, dosáhneme stavu motivačního klidu. V bdělém stavu jsme tedy neustále nositeli pohnutek, i když některé jsou tak slabé, že si jich sotva povšimneme.

Jakmile uspokojíme jednu pohnutku, na jejím místě se okamžitě objeví jiná, jako by celou tu dobu číhala v zákulisí a číhala na svou příležitost vystoupit doprostřed jeviště (A. H. Maslow, 2014).

Lze tvrdit, že pokud se současně dožadují uspokojení jakékoli dvě pohnutky, získává prioritu ta, která je z biologického hlediska naléhavější a má tedy vyšší moc. Pohnutky s nižší prepotencí jsou zahrnuty do pozadí. Platí tedy, že projev jakékoli pohnutky (dokonce i těch základních jako je např. hlad či žízeň) předpokládá, že již byly – aspoň prozatím – uspokojeny všechny více prepotentní potřeby. Avšak skutečnost, že se vyšší pohnutky neprojevují tak univerzálně jako pronikavější potřeby hladu, žízně a podobně, ještě neznamená, že jsou pouze pohnutkami sekundárními. Znamená to, že jsou pohnutkami méně prepotentními (A. H. Maslow, 2014).

Potřeby, které jsou vývojově níže postaveny, vyjadřují deficity v biologické a sociální dimenzi, jsou spojeny s uspokojením, které je dáno jejich redukcí (např. hlad je redukován nasycením). Vývojově nejvyšší potřeby nastupují až když bylo dosaženo určité míry uspokojení potřeb vývojově nižších. Uspokojení vyšších potřeb je odlišné od příjemné redukce napětí tím, že příjemné je zde napětí, které je udržované, jde tedy nikoli o redukci, ale indukci napětí. Maslowova teorie pak poukazuje na vztah mezi uspokojováním potřeb a frustrací. Tohle spojení vede k utváření charakteru jedince. Uspokojující tedy může být i narůstající vzrušení, pokud vyvolává příjemné pocity jedince (např. očekávání příjemného překvapení) (Sikorová, 2011).

1.6.1 Faktory ovlivňující uspokojování potřeb

Uspokojení chápeme jako dovršující reakci, která je povětšinou příjemným emocionálním zážitkem (dosažení odměny).

Způsob uspokojování potřeb je ovlivněn řadou faktorů. K těmto faktorům náleží:

- individualita jedince – jedná se především o osobnostní charakteristiky jedince. Způsob prožívání a uspokojování potřeb ovlivňuje temperament osobnosti, individuální zvláštnosti citů, citová labilita, citová zralost apod., dále volní vlastnosti jedince a mnohé osobnostní charakteristiky (Sikorová, 2011).
- rodina – je to charakteristická malá skupina, která je charakterizována jako „stavební kámen“ lidské společnosti. Má řadu významných funkcí, především socializačního rázu. Rodina je základním důležitým faktorem pro pocit bezpečí a jistoty v životě člověka (Nakonečný, 2009).
- vývojová stádia – dítě se ve svém osobnostním rozvoji postupně odpoutává z plné závislosti na nižších potřebách, spjatým s jeho výchozím pudovým založením a odkázaností na péči ze strany rodičů. Vyvíjejí se potřeby vyšší, vyjadřující více jeho svébytnost a autonomii (Helus, 2004).
- Kultura – určuje společnosti vzorce uspokojování potřeb, některé potřeby kulturní zvyklosti potlačují a jiné je naopak zdůrazňují.
- Onemocnění – ráz onemocnění ovlivňuje uspokojování či neuspokojování potřeb. Onemocněním mohou vznikat nové potřeby (Sikorová, 2011)

2 ÚSTAVNÍ PÉČE

Tato kapitola slouží k nastínění problematiky ústavní péče tak, aby si čtenář mohl ucelit představu o předchozím životě respondentů diplomové práce. Vysvětlím zde základní pojmy týkající se ústavní péče, legislativní ukotvení ústavní péče a především pak života v dětských domovech.

„Život v domově není rodinný život a neměl by se pokoušet jím být. Naopak. Instituce musí vždy respektovat, že každé dítě má svou rodinu a svou činnost má podmínit této skutečnosti.“

(Škoviera, 2007)

Účelem ústavních zřízení je podle zákona 109/2002 Sb. zajišťovat nezletilé osobě, a to z pravidla ve věku 3 až 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.

2.1 Legislativa ústavní péče

V rodinách, kde péče o děti naprosto selhává, a není možné nebo vhodné volit osvojení či pěstounskou péči, je potřeba dítěti zařídit jiné výchovné prostředí. (Matějček, 1999)

Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, nebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do míry, která je již v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření nařídit ústavní výchovu. Je na zvážení soudu, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osobě. (Občanský zákoník, 89/2012 Sb.)

Občanský zákoník v ust. § 971 definuje důvody pro nařízení ústavní výchovy:

- Vážné ohrožení výchovy, duševního, tělesného či rozumového stavu nebo vývoj dítěte
- Narušení výchovy, duševního, tělesného či rozumového stavu nebo vývoj dítěte
- Rodiče dítěte nemohou výchovu zabezpečit

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních pak popisuje o jaké typy zařízení se jedná.

Zařízeními jsou:

1. diagnostický ústav
2. dětský domov
3. dětský domov se školou
4. výchovný ústav

Tento zákon dále definuje, jakým dětem je péče v ústavním zařízení poskytována, dále řeší otázku vzdělávání, práv a povinností zaměstnanců ústavních zařízení, povinnosti vedení ústavů a v neposlední řadě také úhradu péče za děti, jejich kapesné, osobní dary a věcnou pomoc.

Dle zákona č. 109/2002 Sb. je dětem v ústavním zařízení poskytováno plné přímé zaopatření, a to:

- a) stravování, ubytování a ošacení,
- b) učební potřeby a pomůcky,
- c) úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělávání,
- d) úhrada nákladů na zdravotní služby, léčiva a zdravotnické prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění,
- e) kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu zletilých ze zařízení,
- f) úhrada nákladů na dopravu do sídla školy.

dále zákon uvádí, že dětem mohu být hrazeny:

- a) potřeby pro využití volného času,
- b) náklady na kulturní, uměleckou a sportovní činnost,
- c) náklady na soutěžní akce, rekreace,
- d) náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu.

Ústavní výchova zaniká dosažením zletilosti, avšak z pádných důvodů může soud ústavní výchovu prodloužit až o jeden rok po dosažení zletilosti. Nejčastěji z důvodu dokončení vzdělání. Soud může ústavní výchovu zrušit také tehdy, jsou-li poměry v původní rodině natolik upraveny, že nehrozí narušení výchovy dítěte. Je povinností soudu prozkoumávat

důvody, pro které byla ústavní výchova či svěření do péče nařízeny. Musí tak učinit vždy nejméně po 6 měsících (Michalík, 2013).

V současnosti spadá činnost dětských domovů pod tato ministerstva:

- MŠMT ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí
- MZ Ministerstvo zdravotnictví (Vávrová et. al., 2015).

MŠMT působí jako koordinační orgán pro výkon ústavní a ochranné výchovy, MPSV působí v oblasti náhradní výchovy a do jeho působnosti patří zařízení pro osoby se zdravotním postižením. MZ spravuje kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do 3 let. Běhounková (2012) však poukazuje na to, že tato rozříštění systému pramení z rozdílného pojetí ústavní péče napříč resorty, které se řídí zcela individuálními filosofickými koncepty, přístupy i podmínkami.

2.2 Školská zařízení ústavní výchovy zřizována dle zákona č. 109/2002 Sb.

2.2.1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je zařízení, které přijímá děti na základě komplexního vyšetření a zdravotního stavu dětí. Dle volné kapacity a vhodnosti jednotlivých zařízení je pak umístuje do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Výjimku tvoří skupina dětí, které byly do diagnostického ústavu přijaty v důsledku jejich poruch chování, na základě žádosti osoby odpovědné za výchovu. Těm je poskytována péče preventivně výchovná (Matoušek, Matoušková, 2011). Základní organizační skupinou je zde výchovná skupina s kapacitou 4-8 dětí (Zákon č. 109/2002 Sb.)

Diagnostický ústav plní dle potřeb dítěte tyto funkce:

1. diagnostické – spočívají ve vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností
2. vzdělávací – zjišťování úrovně dosažených znalostí a dovedností, stanovení speciálních vzdělávacích potřeb přiměřeně k věku klienta a jeho předpokladům a možnostem
3. terapeutické – směřují pomocí pedagogických a psychologických činností k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte
4. organizační – souvisejí s dalším umístěním dítěte, spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí

koordináční – směřující k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu (Více zde: <https://socialni-prace.webnode.cz/diagnosticky-ustav/>)

Pobyt v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 8 týdnů. Výchovné skupiny diagnostických ústavů jsou členěny dle pohlaví nebo věku dítěte (Sbírka zákonů č. 109/2002).

2.2.2 Dětský domov

Zajišťuje péči pro děti od 3 do 18 let (pokud studují, je možnost zůstat až do 26 let), a to pro děti bez závažných poruch chování. Do dětského domova jsou taktéž umísťovány nezletilé matky s dětmi. Dětský domov zajišťuje výchovné, vzdělávací a sociální funkce na základě individuálních potřeb dětí. V dětských domovech je základní organizační jednotkou rodinná skupina, kde je umístěno 6-8 dětí. V jednom zařízení lze zřídit minimálně 2 a maximálně 6 rodinných skupin. Děti se vzdělávají v běžných základních školách nebo ve školách, jež odpovídají jejich potřebám, mimo dětský domov (zákon č. 109/2002 Sb.).

Do dětského domova jsou umísťovány děti především z nefunkčních rodin, nebo přímo z dětských domovů pro děti do tří let věku (dříve kojenecké ústavy) dle zákona č 372/2011 Sb.. Dětské domovy se zavazují starat se o děti jím svěřené a přistupovat ke každému dítěti individuálně (zákon č. 303/2013 Sb.)

Do dětského domova jsou děti umísťovány na základě výsledků z diagnostického vyšetření (diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné a sociální činnosti) v diagnostickém ústavu.

Do dětského domova může být tedy dítě umístěno diagnostickým ústavem, v jehož územním obvodu se dětský domov nachází. Přemísťování dětí mezi dětskými domovy je podmíněno souhlasem diagnostického ústavu nebo odůvodněné písemné žádosti zařízení, v němž je dítě umístěno, nebo osob odpovědných za výchovu nebo dítěte, nebo orgánu sociálně-právní ochrany. Vynechání diagnostického pobytu v diagnostickém ústavu je možné, avšak diagnostický ústav musí dětskému domovu předat potřebnou dokumentaci o dítěti (zákon č. 109/2002 Sb.)

Zaměstnanec určený ředitelem zařízení zajistí převzetí dokumentace dítěte a provede s dítětem vstupní pohovor. Seznámí dítě s vnitřním řádem zařízení, s právy a povinnostmi dítěte, s organizací a režimem zařízení, zařadí dítě do rodinné skupiny nebo výchovné skupiny a přidělí mu lůžko, osobní skříňku na věci a osobní potřeby.

Pedagogický pracovník určený ředitelem zařízení zpracovává program rozvoje osobnosti dítěte na základě komplexní diagnostické zprávy. Zpráva je zpracována ve spolupráci s odborným zaměstnancem diagnostického ústavu, který nejméně dvakrát ročně ověřuje účelnost a výsledky výchovně vzdělávací činnosti zařízení. Zároveň ředitel zařízení zajistí, aby se s tímto programem seznámili všichni pedagogičtí pracovníci zařízení. Dítě může být přemísťováno do jiného zařízení v případě, že je dlouhodobě na útěku, ve výkonu vazby, ve výkonu odnětí svobody nebo to vyžadují provozní podmínky zařízení (vyhláška č. 438/2006 Sb.)

Podle zdrojů z MPSV a ÚZIS bylo ke dni 31.12.2017 5952 dětí v ČR umístěno do dětských domovů (www.knihovnanrp.cz).

2.2.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou pečuje o děti se specifickými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova, nebo uloženo předběžné opatření. Dětem zajišťuje plné přímé zaopatření, tzn. spolupráci na vzdělávání, výchově a přípravě na budoucnost. Do dětského domova se školou je možno umísťovat děti od 6 let. Děti mohou v zařízení zůstat do ukončení studia, max. však 26 let. Pokud dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve středoškolském studiu, je přeřazeno do výchovného ústavu. Základní organizační jednotka DD je rodinná skupina, kterou tvoří nejméně 5 a nejvíce 8 dětí. Děti se převážně vzdělávají ve školách, které jsou součástí komplexu zařízení,

dříve byl pro zařízení tohoto typu využíván název dětský výchovný ústav (zákon č. 109/2002 Sb.)

2.2.4 Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem působí zejména výchovným, vzdělávacím a sociálním aspektem. Výchovné ústavy se zařizují odděleně pro děti

- s nařízenou ústavní výchovou,
- s uloženou ochrannou výchovou,
- které jsou nezletilými matkami a pro jejich děti,
- které vyžadují výchovně léčebnou péči, popřípadě se ve výchovném ústavu pro tyto děti zřizují samostatné skupiny.

Do výchovného ústavu však může být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženu ochrannou výchovu a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech velmi závažných poruch chování, je možné umístit do výchovného ústavu i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let. Výjimky může stanovit ministerstvo (zákon č. 109/2002 Sb.).

2.3 Důvody umístění dítěte do ústavní péče

„Můžeme dnes považovat za prokázané, že v motivaci lidského rodičovství se uplatňují i síly psychologické a společenské, které umožňují přijetí ne-vlastního dítěte. Vedle rodičovství biologického je tu tedy i rodičovství psychologické. Jedno druhé rozhodně nevyklučuje, velkou většinou jdou spolu ruku v ruce. Jsou ale případy rodičovství jen biologického (bez psychologického), to když vlastní rodiče k vlastnímu dítěti nic necítí a opouští je, a jsou případy rodičovství jen psychologického (bez biologického), to když cizí lidé přijímají cizí dítě za své. Zvláště zdůrazňuji ono slovíčko přijímají, neboť právě ono nás dále povede k rodičovství, které můžeme nazvat rodičovstvím pravým, opravdovým, skutečným.“

(Zdeněk Matějček, Osvojení a pěstounská péče, 2002)

Rodina je specifická primární malá skupina, která je charakterizována jako společenská instituce, která tvoří důležitý „stavební kámen“ lidské společnosti, neboť má řadu významných společenských funkcí a také se v ní uskutečňuje primární socializace dítěte (Nakonečný, 2009).

Pokud se jedná o rodinu harmonickou, zůstává rodina jedinečným, nenahraditelným prostředím pro vývoj dítěte. V případě, že se v rodině vyskytují některé krizové jevy, může se toto prostředí stát naprosto nevhodným pro výchovu a vývoj dítěte. Pro zdravý růst a vývoj je pak vhodnější ústavní péče (Nakonečný, 2013).

Matějček (1999), který dělal studii u dětí, jež vyrůstaly v ústavním zařízení, tedy mimo běžné rodinné prostředí, a dále v prostředí rodin, které neplnily funkci rodiny ze studie vyvodil, že aby se dítě vyvíjelo ve zdravou osobnost, musí mít v dostatečné míře a v pravý vývojový čas uspokojeno několik základních potřeb. Tyto potřeby v ústavních zařízeních bohužel neplněny nejsou.

Rodina, sociální vztahy v ní a způsob výchovy jsou pro dítě základem, ze kterého bude vycházet při vytváření dalších vztahů se svým okolím. Tyto poznatky jsou dnes již prověřeny řadou výzkumů, jež se zabývají faktory ovlivňující rané období vývoje dítěte (Matějček et al., Perry, 2002).

Vocilka (1999) uvádí šest krizových jevů a zároveň důvodů umístění dítěte do dětských domovů:

- alkohol a závislost na jiných návykových látkách,
- zneužívání a zanedbávání dítěte,
- nízká sociální úroveň rodiny,
- trestná činnost rodičů,
- prostituce,
- nezvládnutí výchovy.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Cíl praktické části

Hlavním cílem praktické části bylo zjistit potřeby absolventů dětských domovů, zda a do jaké míry jsou jejich základní životní potřeby naplňovány. Předmětem tohoto šetření bylo také zjistit, které z potřeb jsou naplňovány nejméně a které jsou naopak naplňovány v dostatečné míře.

Cíle výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření předkládané diplomové práce je zmapovat nedostatky v naplňování základních životních potřeb absolventů dětských domovů. Najít možnosti, které povedou k lepšímu naplňování životních potřeb a učiní tak život této skupiny lidí spokojenějším.

V návaznosti na cíle této diplomové práce jsem si vytyčila následující výzkumné otázky:

- 1. Jsou naplňovány základní životní potřeby absolventů dětských domovů?**
- 2. Jaké potřeby jsou v souvislosti s předchozím pobytem v ústavní péči naplňovány nejméně?**

První otázkou chci zjistit, zda jsou a případně do jaké míry, naplňovány základní životní potřeby absolventů dětských domovů. Vnímají své potřeby jinak než většinová populace, která vyrůstala v rodinném prostředí? Daří se jim vést spokojený život v souvislosti s naplňováním těchto potřeb?

Druhou otázkou chci zjistit, které potřeby vnímají jako nejméně naplňované v souvislosti s předchozím pobytem v DD. Co klientům chybí nejčastěji?

3.1 Metoda výzkumného šetření

Výzkum byl realizován za pomoci kvalitativní strategie, která nám umožnila odhalit a porozumět co je podstatou jevů o kterých společnost často polemizuje.

Ve výzkumné části jsem použila dvě metody sběru dat: rozhovory s absolventy dětských domovů a rozhovory s vedením dětských domovů, kde tito lidé vyrůstali.

Část absolventů dětských domovů jsem získala prostřednictvím svých předchozích pracovních zkušeností, kdy jsem pracovala jako vychovatelka v dětském domově. Tito absolventi jsou přímo mými bývalými svěřenci. Zbylé znám prostřednictvím svého nynějšího nadřízeného. Informace o absolventech dětských domovů byly získávány prostřednictvím rozhovoru, díky kterému došlo k našemu sblížení a navázání osobního kontaktu. Jedná se tedy o kvalitativní přístup.

Chráska (2007) popisuje rozhovor jako metodu, která slouží ke shromažďování dat o realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. Pro rozhovor jsou stanovena určitá pravidla jako např. začít obecnými otázkami, zvolit přijatelný prostor pro uskutečnění rozhovoru, vhodně volit posloupnost otázek, místo kde se rozhovor uskuteční atp.

Rozhovor probíhá face to face (tedy z očí do očí) a podle míry strukturace potom dělíme rozhovory do tří kategorií:

- nestrukturovaný rozhovor
- polostrukturovaný rozhovor
- strukturovaný rozhovor (Miovský, 2006).

Základními kritérii pro uskutečnění rozhovoru je:

- dbát, aby rozhovor probíhal v přirozeném prostředí osob a za příhodných okolností. Stanovit přiměřený časový limit rozhovoru a diskrétnost.
- navodit příjemnou, přátelskou atmosféru během rozhovoru. Vzbudit v dotazovaném důvěru vůči výzkumníkovi, tak aby pro něj bylo odpovídání co nejpříjemnější. Výzkumník by měl mít skutečný zájem o odpovědi dotazovaného. Měl by jednat ohleduplně a nevtíravě.
- zahajovat rozhovor všeobecnými otázkami a postupně se dostávat k otázkám náročnějším a pro dotazovaného intimnějším
- zvolit nerušivý způsob zaznamenávání odpovědí. Zapisovat si otázky po skončení rozhovoru nebo použít záznamné zařízení (Chráska, 2007).

Efektivnost rozhovoru do značné míry závisí na pracovníkovi, který dokáže navázat přátelský vztah s dotazovaným a vytvoří uvolněnou atmosféru. Pro rozhovor jsou stanovena určitá pravidla jako např. začít obecnými otázkami, zvolit přijatelný časový prostor, vhodně zvolit situaci a místo, kde se rozhovor uskuteční apod. (Chráska, 2007)

Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný rozhovor je zřejmě vůbec nejrozšířenější podobou metody rozhovoru, neboť dokáže řešit mnoho nevýhod jak nestrukturovaného, tak plně strukturovaného rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor vyžaduje oproti nestrukturovanému náročnější technickou přípravu. Vytváříme určitý plán, který je pro tazatele závazný. Tento plán obvykle specifikuje okruhy dotazovaných otázek. Většinou je možné měnit pořadí dotazovaných otázek, podle potřeby, abychom maximalizovali efektivnost rozhovoru. Při polostrukturovaném rozhovoru je vhodné použít tzv. inquiry, tedy upřesnění a vysvětlení odpovědí. Znamená to, že si například necháme vysvětlit, jak danou věc myslí. Klademe doplňující otázky tak, abychom získali co nejpřesnější odpovědi na naše výzkumné otázky (Miovský, 2006).

Popis výzkumného vzorku

Respondenty jsou muži a ženy ve věku 20–30 let, kteří žili alespoň část svého předchozího života v dětském domově. U všech respondentů jsem si u vedení DD ověřila, že tito respondenti byli v ústavní péči umístěni nejméně 5 let. Respondenty jsem si hledala sama na základě svých předchozích pracovních zkušeností, kdy jsem pracovala jako vychovatelka v DD. Respondenty jsem vybírala záměrným výběrem, což znamená, že: *„pracujeme s užším pojetím termínu, kdy za záměrný (někdy také účelový) výběr výzkumného vzorku označujeme takový postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. Znamená to, že na základě tohoto kritéria cíleně vyhledáváme jen ty jedince, kteří toto kritérium splňují a současně jsou ochotni se výzkumu zúčastnit.“* (Miovský, 2006, s. 135) Na základě těchto kritérií jsem respondenty vybírala a následně oslovovala. Některé z nich jsem oslovila prostřednictvím pomoci vedoucího DD. Poté jsem respondentům vysvětlila, o jaký druh výzkumu se jedná, zaručila se za diskrétnost. Poté jsme domluvili schůzku. Nejtěžší bylo

získat některé klienty ke spolupráci. Jelikož se jedná o osoby ve věku 20–30 let, někteří nemají mnoho času z pracovních důvodů, jiní nemají chuť se na výzkumu podílet.

Z oslovených dvanácti respondentů jsem získala pět, kteří byli ochotni se na výzkumu podílet. Výzkumu se účastnily dvě ženy a tři muži.

Zpracovávání kvalitativních dat a průběh rozhovoru

Všechny údaje byly získány z polostrukturovaných rozhovorů. Ať již přímo od respondentů nebo vedení DD, kde daní respondenti byli v minulosti umístěni. Data jsem zaznamenávala na záznamové zařízení a následně přepsala do psané podoby. Všichni respondenti dali souhlas se zaznamenáváním jejich výpovědí.

Jako analýzu kvalitativních dat jsem zvolila metodu vytváření trsů, jež mi doporučil vedoucí mé diplomové práce. Ta je určena k tomu, aby se výroky dávaly do logicky posloupných skupin. „*Společným znakem takového trsu může být například tematický překryv, tj. když vyhledáváme ve výrocih osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu.*“ (Miovský, 2006, s.221)

Otázky byly sestaveny jako otevřené, což dávalo respondentům dostatek prostoru pro vysvětlení a vykreslení pocitů. U každého z respondentů byly otázky řazeny dle aktuálních potřeb, ale všechny vedly ke stejnému záměru, tedy zodpovězení výzkumných otázek. V průměru bylo respondentům kladeno kolem čtyřiceti otázek.

V rozhovoru byly použity předem stanovené okruhy otázek, další dodatečné otázky pak vyplynuly z dané situace či tématu, ke kterému jsme se s respondentem dobrali. Vzhledem k počtu dotazovaných nelze výzkumné závěry zobecňovat na celou populaci.

Dbala jsem na to, aby byly otázky kladeny v přirozené posloupnosti a navazovaly na sebe. V úvodu jsem se ptala na otázky identifikační, na život před umístěním do ústavní péče a na čas během pobytu v ústavním zařízení, kterým dětský domov je. Další otázky byly zaměřené na vzdělání a následné pracovní uplatnění. Poté následovaly otázky, které se týkaly základních životních potřeb člověka.

Triangulace

Skutil (2011) vysvětluje triangulaci jako kombinaci různých metod, výzkumníků, zkoumaných skupin nebo osob, rozdílných lokálních či časových okolností a teoretických perspektiv, které se uplatňují při zkoumání určitého jevu.

Výzkumník často pracuje s jednou nebo dvěma technikami, které zná a zvykl si na ně, což je podle Handla (2005) chyba.

Hendl (2005) uvádí jako nejčastější typy triangulace tyto:

- Datová triangulace: používá různé datové zdroje a odlišuje je různými metodami sběru. Zkoumá jev v různých časových momentech, na různých místech a u různých osob. v kvalitativním výzkumu nabývá na významnosti užití vizuálních dat. Stále častěji se používají videozáznamy a fotografie.

- Triangulace výzkumníků: užíváme ji pro zamezení zkreslení způsobeného chybou lidského faktoru, při získávání dat nasazuje více výzkumníků. uplatňuje se při analýze dat ve skupině s cílem korigovat subjektivní pohledy respondentů.

- Metodologická triangulace: je triangulací jak uvnitř metody, tak i mezi metodami (např. kombinace polostrukturovaného rozhovoru a dotazníku). Metoda má zvláštní místo v etnografickém výzkumu, kde se jednotlivé metody kombinují. takové triangulaci říkáme implicitní. Explicitní triangulaci rozumíme případ, kdy pozorování plánovitě doplňujeme provedením rozhovoru s jednotlivými aktéry ve zvlášť stanoveném čase.

- Teoretická triangulace: se využívá při používání různých úhlů pohledu a hypotéz při práci s daty. Přitom se zkoumají rozdíly, které vyplývají z použití jednotlivých přístupů, jako je např. zhodnocení různého teoretického zázemí.

Výhodami triangulace je schopnost kombinovat perspektivy různých lidí, především pak prohloubit zkoumaný jev. Nevýhodou je nutnost výzkumníka zvládnout více metod, přístupů.

Pro využití metody triangulace jsem použila výpovědi vedoucího dětského domova, který respondenty zná z předchozích let. K ověření výsledků sloužila také metoda pozorování a informace ze spisů založených v dětském domově odkud respondenti pocházejí.

3.2 Rozhovory s respondenty

Stanovila jsem si okruh otázek, které byly stěžejní pro zjištění, zda jsou u absolventů DD naplňovány základní životní potřeby. Okruhy otázek byly vytyčeny podle základních životních potřeb definovaných A. Maslowem.

V první části rozhovoru jsem se věnovala identifikačním otázkám typu: kolik je Vám let? Kolik let jste strávil v DD? Jakého jste dosáhl nejvyššího vzdělání? atd.

Poté jsem se věnovala zmíněným okruhům otázek:

Základní tělesné, fyziologické potřeby

Jsou naplňovány Vaše základní fyziologické potřeby? Žijete ve zdraví? Jste dlouhodobě nemocen?

Potřeba bezpečí a jistoty

Cítíte se v bezpečí? Jste si vědom svých možností?

Potřeba lásky, přijetí

Žijete ve vztahu? Je Váš vztah šťastný? V případě, že jste nezadaný, toužíte po vztahu?

Potřeba uznání, úcty

Cítíte se uznáván ostatními?

Potřeba seberealizace

Jste spokojen s tím, kam se Váš život ubírá? Naplňuje Vás Váš způsob žití?

Z těchto okruhů jsem si vytvořila pět kategorií:

- základní tělesné potřeby
- životní jistoty
- láska, vztahy
- uznání, úcta
- seberealizace

Výsledky výzkumu

V této části diplomové práce dále rozebírám výsledky výzkumu, které jsem získala po rozhovorech se svými respondenty. Rozebírám zde stěžejní okruhy otázek, jež jsem si vytyčila. Okruhy se skládají z jednotlivých potřeb dle A. H. Maslowa. Následně porovnáám odpovědi všech respondentů a výpovědi vedení DD, jež tyto respondenty zná osobně několik let. U každé odpovědi pak uvedu na konci shrnutí.

Základní tělesné potřeby

První kategorii jsem nazvala základní životní potřeby, protože jak uvádí spousta výzkumů, tyto potřeby jsou pro lidského jedince nejdůležitější. Jen naplněním těchto potřeb můžeme pokračovat v naplňování dalších potřeb.

V této kategorii jsem se ptala respondentů, zda jsou naplněny jejich základní tělesné čili fyziologické potřeby.

Základní tělesné potřeby respondentů

Otázky - Jsou naplňovány Vaše základní fyziologické potřeby? Žijete ve zdraví? Jste pravidelným konzumentem alkoholu?

Jako nejméně naplněné se v této skupině potřeb jeví potřeba potravy. Téměř všichni respondenti se shodují, že v dětském domově měli rozmanitější a zdravější stravu. Někteří z respondentů jsou pravidelnými konzumenty alkoholu. Jeden se jeví jako uživatel marihuany. Dle vedení dětského domova, měl vždy kladný vztah k návykovým látkám.

Strava

Respondent (1) uvedl, že se stravuje převážně po hospodách nebo se odbude něčím rychlým.

„S chlapama ze stavby chodíme denně na oběd na meničko. Večer si dám většinou rohlík s paštikou nebo salám a tak. Zeleninu jsem nikdy neměl rád. Jím tak 2x denně, nesnídám, protože ráno nikdy nemám chuť k jídlu. Stačí mi to. Jako hlady netrpím. Umím si to představit teda lepší, ale jde to. V děcáku vařili dobře.“

Respondentka (2) byla jako dítě doma často o hladu. Nyní se stravuje doma se svým přítelem. *„Mám se fajn, bydlím se svým klukem. Ten dobře vaří, ale to vařili dobře i v děcáku. Pamatuju si, že jsem první rok pěkně přibrala, protože jsem chtěla pořád jíst. Ted' už je to lepší, jím když mám opravdu hlad, tak 4 krát denně.“*

Respondent (3) porovnal stravování v dětském domově se svým současným stavem. *„Měli jsme se tam dobře. Dobře nám vařili, jezdili jsme na výlety a dovolený. Jo, bylo to docela dobrý, ted' tak dobrý jídlo často nemám, to je fakt. Vím, že jsme vždycky nadávali na jídlo v děcáku, ale ted' mi to občas chybí.“*

Respondentka (4) o svém stravování: *„Nemůžu si asi stěžovat. Jídla mám taky dost, střídáme se s dědou. Obědy mám v práci, to nám strhávají z platu. Jsou docela dobrý.“*

Respondent (5) na otázku jídla odpovídá: *„Jsem rád, že mám aspoň dobrý kámoše. Od jednoho máma mi vždycky dá najíst. Učil jsem se sice na kuchaře, ale protože nemám kde bydlet, tak vůbec nevařím. Ale jednou budu mít svou kuchyň. To se těším. Někdy si koupím třeba za peníze ze stavby jídlo. No někdy i vodku a pak to s klukama vypijeme. Není to ono. Já vím, ale zas by mohlo být hůř.“*

Dva z pěti respondentů odpověděli, že jsou spokojeni se způsobem a obsahem svého stravování. Ostatní tři (všichni mužského pohlaví) se stravují nezdravým způsobem se kterým sami nejsou spokojeni. Všichni zúčastnění se shodují, že stravování v dětském domově bylo dobré a rozmanité v porovnáním s tím, co zažili po odchodu z ústavní péče.

Alkohol

Respondent (1) uvedl, že nemá žádné zdravotní problémy. Na otázku, zda pije alkohol, případně jak často odpověděl: *„Jo, občas si dám. Vlastně, dám si každé den. Pár piv na stavbě a večer jdu ještě do hospody. Od toho, co nejsem se svou holkou piju denně. Párkrát jsem to zkoušel nepít, ale večer mě to vždycky přemůže a dám si.“*

Když se ptám, zda alkohol ovlivňuje jeho život odpovídá: *„To si nemyslím. Jako piju každé den asi, ale nevadí mi to. Nebo vlastně někdy si říkám, že nevím proč to tak dělám. Z první práce, co mi sehnal strejda z domova mě vyhodili, protože jsem přišel 2x opilej. To jsem pak asi týden nepil. Ale myslím si, že pije snad každé v mém věku.“*

Respondentka (2) uvedla: *„Vůbec nepiju. Moje máma hodně pila a táta ji pak mlátil. Je mi z lidí co chlastají zle. Párkrát jsem to teda zkusila, ale nic dobrého mi to nepřineslo. Nechci být jako moje matka.“*

Respondent (3) přiznává, že alkohol občas konzumuje. *„Jo, tak někdy zajdu na pivo nebo si koupím flašku. Ale to snad každé v mém věku, ne? V děcáku hodně děcek chlastalo. Jako nesměli jsme, ale někdy jsme si na tajňačku koupili flašku. Tety z toho dělaly zbytečnej cirkus. Pije každé.“* Lád'a působí, jako běžný uživatel návykových látek. Je neupravený, oblečen do dřavých kalhot a znečištěné bundy.

Respondentka (4) na otázku, zda konzumuje alkohol odpovídá: *„Jo, občas si dám. Ale ne každé den. Jednou jsem se opila hodně, to jsem byla ještě v děcáku. Zavolali pro mě sanitku a bylo mi fakt zle. Od té doby si dám třeba dvě, tři piva. Nepotřebuju to.“*

Respondent (5) měl s konzumací alkoholu problémy od 15 let. Pamatuji si, když přišel opilý a já jsem zrovna sloužila. Musela jsem zavolat sanitu, později přijela i policie ČR, jelikož byl Respondent (5) agresivní. *„Jo, piju. Ted' když už nejsem v děcáku, tak neberu*

prášky a není mi po tom blbě. Dám si asi každé den, ale ne že bych byl úplně vožralej. Prostě na pohodu.“ Na otázku zda si dokáže představit vůbec nepít odpovídá: *„A to jako proč? Nikomu tím neublížuju. Myslím si, že to mám pod kontrolou.“*

Čtyři respondenti z uvedených pěti pravidelně užívají alkohol. Dva z nich velice často, dá se říci každý den. Pouze jedna respondentka zodpověděla, že nepije vůbec. Potvrdilo mi to i vedení DD, které zná minulost respondentů a její negativní zkušenosti s alkoholem, které způsobily rozpad rodiny.

Potřeba bezpečí a jistoty

Jako hlavní kritéria posuzování této oblasti jsem zvolila potřebu zaměstnání, s kterou souvisí potřeba příjmu a přístupu ke zdrojům a jistotu rodiny a zdraví. Absolventi dětských domovů mají často problém si zaměstnání udržet, proto se některé otázky týkaly právě tohoto tématu.

Otázky – Máte v současné době zaměstnání? Jste spokojeni s výší výdělku? Můžete se v případě nouze spolehnout na blízké a rodinu? Žijete ve zdraví?

Máte v současné době zaměstnání?

Respondent (1) pracuje ve stavební firmě jako pomocná síla: *„Na stavbě si vydělám, s chlapama je sranda. Sice se nadřu, ale mám docela dobrý peníze. Štve mě, že jsem všechny prachy utratil za auta. V téhle práci jsem asi půl roku. Makal jsem v pekárně, protože jsem se učil na cukráře, ale vyrazili mě. Smlouvu nemám, no dělám na černo.“*

Respondentka (2) uvedla, že je ve svém zaměstnání spokojená. *„Vydělám si na ženskou slušný peníze, asi tak 16 500 Kč měsíčně, jinou práci bych asi ani nechtěla. V pekárně mě to baví, znám tam už skoro všechny a tak nic měnit nebudu. Do práce to mám kousek, to je taky výhoda.“*

Respondent (3) přiznává, že musel na popud vedoucího dobrovolně odejít z chráněných dílen. Nebyl však schopen vysvětlit proč. *„Asi si mysleli, že v něčem jedu. Párkrát jsem zaspal a byli tam za mnou policajti. Nevím proč mě tam hledali, nic jsem neudělal. Ptala jsem se Ládi, zda hledá nové zaměstnání: „Nevím, asi jo. Asi bych měl něco dělat. Ale nechci už dělat pro někoho. Leze mi na nervy furt někoho poslouchat a posluhovat mu jak blběj. No nevím. Teď nic nehledám, ale budu muset něco najít asi kvůli penězům.“*

Respondentka (4) na téma zaměstnání vypověděla: *„V práci je to v pohodě. Někdy mě někteří lidi lezou na nervy, ale asi to tak je všude. nemám teda nic moc výplatu, ale dá se to. Dědovi nemusím nic platit, tak vyžiju. Ale nic nenašetřím. Časem si chci sehnat něco lepšího asi.“*

Respondent (5) vypověděl: *„No teď dělám s kámošem na stavbách. Kopali jsme nějakýmu borcovi základy na barák, ale je to docela makačka. Myslel jsem, že budu někde vařit, ale nikam mě nevzali, že nemám dodělaném učňák. Smlouvu s nikým nemám, tak občas nedostanu prachy. Ale teď to jde. Teď jsem dostal asi čtyři litry za týden.“*

Z pěti respondentů mají stálé zaměstnání se smlouvou pouze dva (dívky). Ostatní (tři respondenti) nemají stálé zaměstnání (dva muži) nebo nepracují vůbec (jeden muž). Pouze jeden respondent (dívka) je spokojený s výší své mzdy.

Můžete se v případě nouze spolehnout na blízké a rodinu?

Respondent (1) uvádí o své rodině: *„Bydlím sám a občas jezdím k ségře. Na tátu si nepamatuju, vím, že byl ve vězení, ale už nevím ani za co. S mámou to bylo těžký. Pořád chlastala, tahala nás se ségrou po hospodách. Pamatuju si, že jsme měli často hlad a spali jsme pořád někde jinde. Asi u jejích kamarádů. Nevím už moc, co si pamatuju a co vím od ségry. Byl jsem docela malej. Nejradši jsem měl dědu. Děda byl super, měl jsem ho fakt rád. Byl ale nemocnej a nemohl jsem u něj být pořád. Bydlel v malé chatě a líbilo se mi tam. Hodně mě vzalo, když umřel. Teď kromě ségry nemám nikoho, ale asi by mi pomohla, kdybych potřeboval, nevím no.“*

Respondentka (2) si na svou matku už moc nepamatuje. Stýká se s otcem a babičkou: *„Vlastně ani nevím jaká je, když nepije. Pamatuju si ji jen pořád vožralou. Nic ji nezajímalo. Když pro nás přišla sociálka ani nebyla doma a pak se ani neozvala. Táta za mnou chodil, dost se naše vztahy spravily. Ze začátku chodil míň a pak častěji. Na víkendy jsem chodila k babičce, u té to bylo úplně jiný. Babička mi vlastně nahradila mámu. Mám ji ze všech nejradši a bojím se, že jednou umře. Už jí je 70 a je nemocná. Snad to bude dobrý.“*

Respondent (3) si na svou rodinu nepamatuje. Oporu hledá v přátelích: *„Už si na to nevzpomínám, proč mě dali do děčáku. Byl jsem malej, ale naši se o nás moc nestarali. Tata je blbej. Párkrát jsem s ním mluvil, ale přišel mi fakt blbej. S mámou jsem se neviděl už od základky. Někdy mi bylo v domově smutno, ale asi míň než ostatním. Měli jsme se tam dobře. Dobře nám vařili, jezdili jsme na výlety a dovolený. Spíš jsem záviděl děčkám, že bydlí doma. Ale teď už mi to nevadí. Nepotřebuju je, mám dost kámošů.“*

Respondentka (4) bydlela u strýce, nyní bydlí se svým dědou. Je jediný, s kým se z rodiny v současné době stýká: *„Bydlím s dědou v domku. U strejdu jsem měla větší soukromí, měla jsem vlastní pokoj. Nevím, proč jsem odešla. Asi s dědou zatím zůstanu. Možná až si najdu nějakého kluka, tak bych odešla, ale zatím to jde. Děda mě moc nebuzeruje a je hodnej. Sourozenci mi chybí jak kdy, ale jsou naštvaní a já se jich doprošovat nebudu, to ne.“*

Respondent (5) žil s pěstouny, kteří mají v péči i ostatní jeho sourozence. Není s nimi v osobním styku: *„Odešel jsem od pěstounů do děčáku. museli jsme tam furt makat na zahradě a mě to vadilo. Nejsem ničí otrok jako. Píšu si akorát s bráchou přes fejs, říkal, že by mě chtěl vidět. Až budu mít prachy tak za ním zajedu. Bydlí daleko. Ale jako už jsem si zvykl.“* Když se ptám na biologické rodiče odpovídá: *„Vždyť víte, že tata sedí. No možná ho už pustili, ale neviděl jsem ho deset let. Matka beztak někde šlape. Říkali mi to kluci v pastáku. Kdyby mě chtěla vidět, tak mě najde. Normálně nás všechny podělala. Tak co.“*

Tři z pěti respondentů mají dobré vzpomínky na své prarodiče. Čtyři z pěti respondentů se s biologickými rodiči nestýkají. Jedna respondentka z pěti se stýká se svým otcem. S biologickou matkou se nestýká žádný z pěti respondentů.

Jaký je Váš zdravotní stav?

Respondent (1): *„Nemocnej jsem byl párkrát v životě. Co nejsem v děcáku, tak asi jednou. Nic vážného. Když jsem byl malej, měl jsem zlomenou ruku, ale to vím jen od tety z děcáku. Nepamatuju si to.“* Vedení dětského domova potvrdilo, že Štefan užíval nějakou dobu antidepresiva. Ten tvrdí, že si to nepamatuje: *„To není pravda, nepamatuju si, že bych bral nějaký prášky.“*

Respondentka (2) si své zdraví pochvaluje, za poslední dva roky nemocná nebyla. *„Když jsem přišla do domova, tak jsem byla párkrát nemocná. To se o mě teta Blanka hezky starala. To třeba máma nikdy nedělala. Té bylo jedno co se mnou je. Ted' jsem už nemocná dlouho nebyla. Občas kašel a tak, ale nic vážného asi. Prášky už taky žádný neberu. Ty jsem brala v domově na uklidnění. Někdy jsem nemohla spát. Ted' už spím dobře.“*

Respondent (3) byl dle informací z dětského domova naměřen snížený intelekt v pásmu mírné mentální retardace. Měl by nosit brýle, ale nenosí je. V minulosti měl kladný vztah k drogám.

„Jo, měl bych nosit brýle, ale přijde mi, že s nima nevidím moc líp. Navíc jsem je rozbil a na nový jsem si ještě nenašetřil. Ale asi si je ani pořizovat nebudu. Nevadí mi to v ničem. Jediný co mi vadí jsou asi zuby, chtěl bych si je nechat opravit, ale je to drahý. Vlastně k zubařovi moc nechodím. Naposled někdy ještě na domově.“ Na otázku, zda užívá nějaké léky odpovídá: *„Jo, něco jsem bral. Nevím, jestli mi to pomáhalo. Pak jsem si párkrát zahulil a přišlo mi, že to nepotřebuju. Co nejsem v domově a nemusím to brát, tak už to neberu. Nejsem psychouš abych jedl prášky. Je mi tak dobře.“*

Respondentka (4) na otázku, jak je na tom se zdravím odpovídá: *„Já dobře, měla jsem jen slepák, ale to ještě na domově. Jinak jsem asi zdravá. Někdy mě bolí hlava, ale to si vezmu*

brufen a je to dobrý. Nemůžu si asi stěžovat. Jídla mám taky dost, střídáme se s dědou. Obědy mám v práci, to nám strhávají z platu. Jsou docela dobrý.“ O respondentce (4) mi v dětském domově řekli, že užívala antidepresiva, jelikož do dětského domova přišla se svými sourozenci ve špatném psychickém stavu. Ty však nepřiznala: „*Žádný prášky jsem nikdy nebrala. Teda někdy jen ten brufen.*“

Respondent (5) užíval v dětském domově antidepresiva. Léčil se se schizofrenií, ale již v domově mě několikrát upozorňoval, že si je jistý svým zdravým. Často říkal, že léky užívat v budoucnu nebude: „*Však jsem Vám této říkal, že ty prášky nepotřebuju. A je to pravda. Co jsem venku, tak je neberu a je mi furt stejně. Jsem zdravěj. To ze mě pěstouni furt dělali debila. Nejsem nemocnej, však Vám to i ten doktor tenkrát říkal, ne?*“ Respondenta (5) jsem po agresivním chování vůči mladší dívce, jež s ním sdílela byt v dětském domově, poslala na vyšetření na psychiatrii. Lékař opravdu popřel schizofrenii, avšak potvrdil sklony k agresivitě a citovou deprivaci.

Všichni z dotazovaných respondentů užívali v době pobytu v dětském domově farmaka, jež měla za úkol pozitivně ovlivňovat jejich chování a psychický stav. Dva z dotazovaných však tuto skutečnost popřeli. Žádný z dotazovaných respondentů nepokračuje v medikaci po odchodu do samostatného života. U žádného z respondentů nebyly zaznamenány žádné další zdravotní komplikace ohrožující život.

Potřeba lásky, přijetí a sounáležitosti

Sociální potřeby patří do třetí vrstvy základních životních potřeb. Tyto potřeby se všeobecně skládají ze sociálních vztahů – přátelství, láska, potřeba mít rodinu. Proto se výzkumné otázky týkaly hlavně těchto třech oblastí.

Otázky – Máte v současné době partnerský vztah? Jaké jsou Vaše vztahy s biologickou rodinou? Jsou ve vašem okolí lidé, které můžete nazvat přáteli, jež v nouzi nabídnou pomoc? Plánujete do budoucna rodinu?

Partnerský vztah

Když se ptám na partnerský život, tak respondent (1) zvažní: *„Měl jsem jednu holku, byla hodná. Docela mě to pořád štve, že se se mnou rozešla. Ale říkala, že furt chlastám. Myslím, že to přeháněla. Pak už mi s tím lezla na nervy a byl jsem na ni asi někdy hnusnej. Teď chodí s mým kamošem. Odstěhovali se pryč. Holku asi už ani nechci. Nechci, aby mě někdo omezoval nebo pořád komandoval.“*

Respondentka (2) má partnera, žijí spolu ve společné domácnosti a působí, že žije v harmonickém vztahu. Potvrzuje to slovy: *„Mám se fajn, bydlím se svým klukem. Je mi s ním dobře.“*

Respondent (3) nemá žádnou stálou partnerku, rodinu nechce a s rodiči se nestýká. Má pár přátel, podle vedení DD respondent (3) vyhledává osoby se závislostmi a sám do nich pak upadá: *„No, holku jsem měl. Asi měsíc. Ale asi nechci s nikým být. Občas jsem s nějakou kámoškou, ale nemám teď kde bydlet. Občas přespím u jedné kamošky, ale jinak nic.“*

Další respondentka (4) vidí za partnerským vztahem jakýsi způsob úniku: *„Kluka bych chtěla, protože bych s ním mohla bydlet a nemusela bych zůstat s dědou. Žádnýho pořádnýho jsem ještě nenašla. Všichni mi přijdou stejní. Jde jim beztak jen o jedno.“*

Respondent (5) si pozornost děvčat uměl vždy získat. Avšak nezaznamenala jsem nikdy žádný dlouhodobější vztah: *„Jako nevím jestli jsem byl úplně zamilovanej, ale líbila se mi jedna holka. Ta co byla na děcáku asi třikrát za mnou s kamošema. Myslím, že víte která. Ale podle mě by šla s každým a takovou špínu teda nechci. Třeba někoho najdu, teď nepotřebuju. Třeba někoho jako jste vy teto.“* Respondent (5) si psal na DD deník, jednou jej zapomněl v jídelně a druhá sloužící teta mi řekla, že tam psal o tajné lásce, pravděpodobně o mě. Když jsem mu řekla, že jsem na něj stará, tak mi řekl, že to ví. Že to byla v deníku jen sranda.

Jedna respondentka z pěti dotazovaných má stálý vztah. Tři další respondenti vztah měli, avšak již skončil. Jeden z dotazovaných ještě neměl žádný dlouhodobý vztah s opačným

pohlavím. Všichni respondenti mužského pohlaví vypověděli, že v současné době partnerský vztah nehledají.

Biologická rodina

Respondent (1) bydlí sám, občas navštěvuje sestru, která byla také v DD a nyní žije v Ostravě se svým druhem: *„K ségře jezdím rád, ale ne moc často. Má svůj život a přijde mi, že žije líp než já. Někdy jí to závidím. Já jsem všechny peníze hned utratil. Koupil jsem dvě auta, ty jsem stejně rozbil. A ještě mi kvůli tomu vzali řidičák. Ségra si koupila malej byt a dělá v obchodě. Má se asi líp.“*

Respondent (1) byl v DD 13 let, otec zemřel a matka žije neznámo kde. Děti byly odebrány matce pro zanedbávání rodičovských povinností a také z důvodu matčiny závislosti na alkoholu, se kterou nikdy nic nechtěla dělat. Odmítla protialkoholní léčbu a nyní žije pravděpodobně v komunitě s bezdomovci: *„Na tátu si nepamatuju, vím že byl ve vězení, ale už nevím ani za co. S mámou to bylo těžký. Pořád chlastala, tahala nás se ségrou po hospodách. Pamatuju si, že jsme měli často hlad a spali jsme pořád někde jinde. Asi u jejích kamarádů. Nevím už moc co si pamatuju a co vím od ségry. Byl jsem docela malej. Bylo mi pět, když jsem přišel do děcáku. Ale tam se mi líbilo. Teda aspoň když jsem byl malej. Jak jsem byl na učňáku, tak jsem se těšil až vypadnu.“* Když byl respondent (1) v DD jezdil často na víkendy k dědovi z otcové strany: *„Děda byl super, měl jsem ho fakt rád. Byl ale nemocnej a nemohl jsem u něj být pořád. Bydlel v malé chatě a líbilo se mi tam. Hodně mě vzalo, když umřel. To jsem byl ještě v děcáku. Myslel jsem, že až mi bude 18, tak půjdu k němu, ale nestihli jsme to no.“*

Respondentka (2) s největší láskou vzpomíná na babičku, ta jí hodně pomohla a stále pomáhá. Vztah s jejím otcem, který byl poznamenán domácím násilím, se zlepšil. Tvrdí, že mu odpustila, protože to s mámou neměl lehké. *„Pamatuju si, jak mámu před námi kolikrát profackoval. To jsou ty nejhorší zážitky, které z dětství mám. Ale je to něco, na co si často vzpomenu v souvislosti s mámou. Vlastně ani nevím jaká je, když nepije. Pamatuju si ji jen pořád vožralou. Nic ji nezajímalo. Když pro nás přišla sociálka ani nebyla doma a pak se ani neozvala. Táta za mnou chodil. Ze začátku málo a pak častěji. Na víkendy jsem chodila k*

babičce, u té to bylo úplně jiný. Babička mi vlastně nahradila mámu. Mám ji ze všech nejradši a bojím se, že jednou umře. Už jí je 70 a je nemocná. Snad to bude dobrý.“

Respondent (3) se s nikým z biologické rodiny nestýká: *„Nevím kde jsou, ani kdo jsou. Už si je nepamatuju. Je mi to jedno. Nechci je znát, když jsem kvůli nim byl v děčáku.“*

Respondentka (4) společně se sourozenci vyrůstala ve velmi primitivních podmínkách. Sourozenci byli do DD převezeni velmi podvyživení, někteří se starými zraněními, které byly následkem zanedbání péče (popáleniny apod.). Doma měli jen omezenou stravu, která se skládala především z mléka, vody a suchého chleba. Respondentka (4) na svoje dětství nerada vzpomíná a z jejího výrazu je jasné, že si s rodiči neprožila mnoho šťastných chvil: *„Nevím, jestli o tom chci mluvit. Na domově nám bylo dobře. Měli jsme každý svou postel, jedli jsme u stolu. Pamatuju si, že jsem spoustu jídel vůbec neznala. Nevěděla jsem, jak je jíst. Tety mě naučili některé vařit. A celkově si na pobyt v domově pamatuju víc než na rodiče. Ty jsem už nikdy neviděla. Myslím, že byli ve vězení za to, jak se k nám chovali. Bráchovi museli pak amputovat prsty, když jsme přišli do domova. Teta mi říkala, že jsme byli chudáčci. Bylo mi osm, ale mám pocit, že to je hrozně dávno. Nechci o tom už mluvit, nechci je nikdy vidět, nezlobte se.“* Své sourozence respondentka (4) zná a je s nimi v kontaktu prostřednictvím sociálních sítí, se všemi vyrůstala ve stejném dětském domově.

Respondent (5) měl vždy negativní vztah k rodičům. Ale když se s někým nepohodl, často svým otcem vyhrožoval: *„Nevím, proč jsem to dělal. Byla to taková prdel. Já ho nesnáším, je to zmrd. Matka fetuje kvůli němu. On ji furt mlátil. Přišel vožralej a zmlátil nás všechny. Pamatuju si, jak nás odvezli do děčáku. Hrozně jsme se báli že přijde, že nás zase dobije. Jednou někdo večer bouchl dvěma a malej brácha se podělal, protože si myslel, že jde fotr. Bylo to hrozný. Ale když byl normální tak byl super. Mlátil nás jen když přišel z hospody.“*

Na otázku, zda mu chybí pěstouni a sourozenci odpovídá: *„Já si se starším bráchou píšu někdy na facebooku. Chtěl bych ho vidět, i mámu asi (pěstounka), ale je to blbý. Jak jsem odešel, tak byli hrozně nasraní. Byla tam pak furt prej sociálka. Chtěl jsem se od tama dostat, tak jsem řekl i pár věcí, co nebyly úplně pravda a oni z toho měli problémy. Ale sourozenci mi chybí, ale to je jedno. Někdy se třeba potkáme. Je blbý být na všechno sám. Kámoše sice*

mám, ale ti mají taky svoje rodiny.“ Respondenta (5) jsem se pokoušela spojit s pěstouny, ti však neměli zájem se s ním sejit. Báli se, aby to nerozhodilo ostatní děti, které mají v pěstounské péči.

Pouze jeden z uvedených respondentů je v kontaktu s biologickými rodiči (otec). Tři z pěti respondentů znají své sourozence a pravidelně se stýkají nebo jsou v kontaktu prostřednictvím sociálních sítí. Jeden respondent uvedl, že nezná nikoho z biologické rodiny a nikdy po nich nepátral. Tři z uvedených respondentů mají kladný vztah ke svým prarodičům a jsou s nimi v pravidelném kontaktu.

Přátelé

Respondent (1) vnímá přátelství poněkud negativně: *„Když jsem odešel z děcáku a měl hromadu peněz, tak jsem měl kamarádů hromadu. Teď už moc ne. Všem jde jen o prachy. Když máš prachy, máš kamarády no. Když nemáš prachy, nemáš nic.“*

Respondentka (2) je pozitivnější: *„Mám jednu kamarádku z domova. Bydlí už taky sama a chodí za mnou nebo já k ní. Pak mám holky v práci, většina je starší než já, ale jsme dobrá parta. No a za kamarádku беру i tetu Áju. Ta by mohla být moje máma, ale teď co jsem pryč z domova, jsme spíš kámošky. Ta mi vždycky pomůže, to je fajn. Ale já bych jí taky pomohla, kdyby někdy potřebovala.“*

Respondent (3) vnímá jako kamaráda svého bratra: *„Brácha je asi můj nejlepší kamoš. Asi je to tím, že je rodina. Jinak kamoše mám vždycky jen chvílku. S jedním jsem se pohádal skrz peníze a ostatní si pak najdou holky a už nemají čas. Nikoho moc nepotřebuju. Brácha mi stačí.“*

Respondentka (4) : *„Mám nějaký kamoše ještě z děcáku a vždycky někoho najdu v práci. Teď jak jsem práci měnila, tak mám pár novejších kamošů. Spíš kamarádím s klukama. Holky jsou drbný a pořád se pomlouvají. S klukama je to lepší. Ale ti zas někdy hned myslí, že s nima chci chodit.“*

Respondent (5) byl v kolektivu vždy oblíben a obklopen kamarády: „*Kámošů mám hodně, ale ten co u něj bydlím je fakt nejlepší. Však víte, Maťo. Nechal mě u nich i když mě hledali policajti. To je fakt kámoš teto. Ani jeho mama to fakt nevěděla, že tam jsem. Schoval mě do chatky na zahradě a nosil mi jídlo. Byla to docela sranda. Ale poznal jsem, že jsou i šmejdi, co za prachy udělají všechno. Myslím, že mě naprášil tenkrát Adam a to se tvářil jak kámoš.*“

Jeden z uvedených respondentů uvedl, že nemá žádné přátele nebo osobu u níž by si byl jistý, že mu v nejisté situaci pomůže. Ostatní čtyři respondenti uvedli, že mají spolehlivé přátele. Jeden z dotazovaných uvedl, že jako nejlepšího přítele vnímá svého sourozence.

Potřeba mít rodinu

Tuto oblast vnímám jako ne příliš objektivní. V dnešní době, kdy lidé zakládají rodiny později, než v předchozích generacích se mění i názory a potřeby respondentů ve věku 20–30 let, kteří jsou součástí mého výzkumu. Z těchto pěti respondentů si momentálně žádný z nich nedokáže představit mít rodinu. Avšak alespoň dívky potvrzují, že v budoucnu rodinu plánují.

Důkazem je tomu výpověď respondentky (2): „*S domovem jsem byla jednou v Chorvatsku a letos bych tam chtěla jet s přítelem. Odkládáme si každý měsíc dva tisíce, tak myslím, že to vyjde. Dost se těším. Chci nejdřív cestovat a rodinu děti až později.*“

Respondentka (4) tuto představu potvrzuje: „*Já nevím, nechci mít asi děti. Kluka bych chtěla, protože bych s ním mohla bydlet a nemusela bych zůstat s dědou. Ale děcka asi ne. Mám dost sourozenců, někteří jsou malí. To mi stačí. Někdy mi malý děcka na domově už lezly na nervy. Nebo možná jo, ale až tak za deset let.*“

Potřeba úcty, uznání

Všechny lidské bytosti mají potřebu býti přijímány. Každý lidský jedinec touží být respektován a uznáván. Nízké sebevědomí nebo komplex méněcennosti mohou způsobovat problémy v úrovni této hierarchie.

Otázky – Cítíte se být respektován? Věříte ve své schopnosti?

O respondentově (1) sebeúctě asi vypovídá nejvíce to, jak sám sebe popsal během rozhovoru: „*Myslel jsem si, že to bude jednodušší, to asi jo. Jako oni nám v domově říkali, že to bude těžký, ale to jim asi nevěřil nikdo. Teď se mi asi smějou, že mi to říkali. No však ať se smějou. Je mi to jedno. Nějaký chyby jsem udělal možná sám, ale mohli nás na to líp připravit.*“ Když se ptám, co podle něj domov zanedbal, neumí to přesně pojmenovat: „*Nevím prostě, přijde mi, že kámoši, co mají rodinu, se mají líp. Mají to prostě jednodušší. Já mám všechno na hovno. Už od začátku prostě až do teď. Nikdo mi neřekl, co bude prostě nejhorší a ono je toho hodně těžký. Podle mě to člověk z rodiny ani nepochopí, jak to myslím.*“

Respondentka (2) působí vyrovnaným dojmem. Od ředitele DD však vím, že jí byla domovem poskytnuta psychologická pomoc. Trpěla úzkostmi a pocity méněcennosti, měla problém se sebezpřijetím a se vztahem k rodičům. Když na toto téma narazíme, Sára se trochu zarazí, jako by se styděla o těchto věcech mluvit: „*No když jsem byla v domově, tak mi bylo často smutno. Nechtěla jsem zpátky domů, ale zároveň mi bylo smutno z toho, že jsem sama. Hodně mi v tom pomáhaly pobyty u babičky. Pak mi jednou teta nabídla jít k psychologičce. Šla jsem, ale moc mi to nepomáhalo. Myslím, že se to zlepšilo samo časem. Taky mi moc pomohl můj přítel. Jsme spolu od 16 (tedy 4 roky) a hodně mě chválí. Myslím, že se mu hodně líbím, vždycky se na mě tak hezky kouká a jsem ráda že ho mám. I jeho mámu. Mám pocit, že jsem pro něj důležitá. To jsem dřív neměla. Asi proto jsem pořád brečela a bylo mi smutno.*“ Nyní respondentka (2) působí vyrovnaným dojmem: „*Jo, teď už je to lepší, jako někdy se necítím úplně dobře, ale tak to má asi každéj, ne?*“

Respondent (3) v průběhu pobytu v DD navštěvoval psychologičku a psychiatrickou ambulanci. Bral léky, jež mu pomáhaly vyrovnat se s úzkostnou poruchou. Dnes je již neužívá: „*Jo, něco jsem bral. Nevím, jestli mi to pomáhalo. Pak jsem si párkrát zahulil a přišlo mi, že to nepotřebuju. Co nejsem v domově a nemusím to brát, tak už to neberu. Nejsem psychouš abych jedl prášky. Je mi tak dobře.*“

Respondentka (4) o sobě pravděpodobně často pochybuje, přiznává to také v rozhovoru: *„Někdy mám pocit, že to nezvládnou. Ale pak je to zas nějakou dobu dobrý. Strídá se to. Nechci vypadat jako slaboch, ale někdy moc nevím, jestli zvládnou bydlet sama. Na domově jsem brala prášky, ale už je neberu. Nevím, na co byly.“*

Respondent (5) působí sebevědomě, avšak zdání pravděpodobně klame. Často jsem z jeho úst slyšela slova jako: *„bylo by lepší chcípnout“*, když jsem se jej ptala, zda to myslí vážně, vždy se jen usmál a zakroutil hlavou. V DD docházel na psychiatrii, užíval antidepresiva a léky na schizofrenii. Před odchodem z DD byl však znovu vyšetřen a schizofrenie byla vyloučena.

„Ty prášky už neberu žádný. Stejně to bylo na nic. Když potřebuju, tak si zahulím. No, každé den a je mi po tom rozhodně líp, než po nějakých práškách. Prostě pak neřeším a vypnu.“

Jak jsem uvedla v kapitole zdraví, všichni respondenti v dětství užívali farmaka, která měla pozitivně ovlivňovat jejich chování a psychický stav. Dle výpovědi respondentů pak také vyplývá, že se všichni potýkají se sníženým sebevědomím a necítí se být zcela přijímáni.

Potřeba seberealizace

Seberealizované osoby přijímají okolnosti života, jsou spontánní, tvořiví, zajímají se o řešení problémů, často o řešení problémů druhých. Posuzují lidi bez předsudků a jsou pokud možno co nejvíce objektivní.

Otázky – Cítíte se spokojený se svým životem? Žije se Vám dobře?

Respondent (1) nyní neví, kam by se měl jeho život ubírat. Na jednu stranu se cítí spokojený, jelikož ví, že by mohlo být hůř, na druhou stranu na svých vrstevnících vidí, že by se mohl mít podstatně lépe: *„Přijde mi, že to mají ostatní jednodušší. Já se snažím, ale furt to stojí za hovno. Někdy je to dobrý a někdy se cítím blbě. Líbilo by se mi mít třeba pekárnu. Tam jsem chodil na praxi a ten chlap co ji vlastnil se měl asi dobře. Měl super auto, vypadal*

spokojeně. Ale zas, kde bych na to já vzal prachy. Prostě někdo má štěstí a já to asi nejsem. Uvidím, co život přinese.“

Respondentka (2) hovoří plynule a zdá se, že je se svým životním osudem vyrovnaná a ví, co od života chce. Vlastně působí trochu jako rarita. Mladá, krásná, upravená dívka, u které by málokdo hádal, čím si musela jako dítě projít: *„Teď je mi docela fajn. Na práci bych nic neměnila. Chtěla bych hodně cestovat. Teď do toho Chorvatska a pak si přeji jet taky do Paříže. To jsou asi moje největší přání. Taky bych chtěla svůj byt, ale i v tom kde jsme teď je nám dobře a asi to teď řešit nebudeme. Ještě bych si možná chtěla udělat kurz na cukrářku, to by mě asi bavilo. Uvidím.“*

Respondent (3) tvrdí, že by chtěl žít lépe. Vzpomíná na dobu v dětském domově, kdy mohl cestovat a důležité věci za něj vždy vyřešily tety nebo pan ředitel: *„Jo, je fakt, že to bylo jednodušší. Hodně jsme cestovali. Byl jsem třeba v alpách, pak v Chorvatsku, každé rok jsem jezdil na vodu. Ale zase jsme museli furt poslouchat, to mi pak už lezlo na nervy. Chtěl bych se ještě někam podívat, ale na to teď nejsou prachy. Ale až vydělám, tak pojedu. Jen ještě nevím kam.“*

Respondentka (4) pracuje v čokoládovně. Zdá se, že se jí tato práce líbí. Stejně jako řada jejích vrstevníků, má své sny. Nestydí se o nich mluvit: *„V práci je to docela dobrý, ale chtěla bych vydělávat víc. Máme fakt málo. Líbilo by se mi vzít si nějakého bohatého chlapa a už nemuset do práce. Ale zatím jsem žádného nepotkala. Přijde mi, že hledají bábíny a to já moc nejsem. Uvidím, třeba se nějaké najde, anebo si časem otevřu svou čokoládovnu. Vždycky se mi děda směje, že to nezvládnou, ať jsem ráda že mám práci. Ale já si myslím, že nemá pravdu. Třeba to dokážu.“*

Respondent (5) se učil na kuchaře, školu však nedokončil. Před 18 rokem utekl při výletu do aquaparku z výchovného ústavu a již se tam nevrátil. Tři měsíce se schovával a počkal až bude plnoletý. V kuchyni mu to však vždycky šlo: *„Jako líbilo by se mi mít svou hospodu, ale nemám na to prachy. Ale nechtěl bych tam makat každý den. Prostě jen dělat šéfika a*

rozkazovat ostatním. To by mě bavilo nejvíc. Teď musím sehnat práci a trošku začít žít. Ale je to horší, než jsem si myslel. Chci svůj byt, uvidím.“

Z dotazovaných respondentů se jen jeden jeví jako spokojený. Ostatní by na svém životě chtěli něco změnit nebo žít jinak. Čtyři z dotazovaných, jež vypověděli, že nejsou úplně spokojeni s vlastním životem udávají, že by jejich život byl lepší, kdyby měli víc finančních prostředků. Finance jsou dle nich měřítkem spokojenosti.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Hlavním cílem práce bylo zmapovat naplňování potřeb absolventů dětských domovů. Práce slouží jako odpověď na otázky, jež společnost často napadají ve spojitosti s absolventy dětských domovů. Zvolené téma bylo relativně obtížné zkoumat, jelikož často docházelo k situacím, kdy respondenti odcházeli od tématu nebo nebyli schopni na otázku zcela konkrétně odpovědět. Mnohdy se respondenti odpovědi vyhýbali. Na některé otázky se dostalo jen krátké odpovědi nebo si respondenti nemohli vzpomenout (zejména u otázek týkající se dětství). Rozhovor je velice užitečný, pokud nelze ve výzkumu užít metodu pozorování. Hlavní výhodou je, že lze zaznamenávat i minulost a zároveň můžeme kontrolovat a regulovat sběr dat.

Nevýhodou metody rozhovoru je získávání nepřímých dat, která jsou filtrována informantem. Data je lepší získávat v neutrálním prostředí (Hendl, 2005).

V tomto výzkumu byl použit polostrukturovaný rozhovor, který má částečnou osnovu, ale zároveň se lze na otázky doptávat na základě dané situace. Jako ověřovací metodu jsem si zvolila metodu triangulace. Kdy jsem k polostrukturovaným rozhovorům použila také data ze záznamů v DD, odkud respondenti pochází a také výpověď ředitele DD, kde byli tito respondenti umístěni.

Odpovědi na výzkumné otázky:

1. Jsou naplňovány základní životní potřeby absolventů dětských domovů?

Základní tělesné, fyziologické potřeby

Jsou naplňovány Vaše základní fyziologické potřeby?

STRAVA – na otázku, zda jsou naplněny základní životní potřeby respondentů, zejména pak v oblasti stravování respondenti odpovídali takto:

Spokojeni se způsobem stravování jsou respondenti: R 1, R 2, R 4

Nespokojeni pak respondenti: R 3, R 5

Vedení DD uvedlo, že v době pobytu respondentů v DD jim byla poskytována vyvážená, pestrá strava. S tímto názorem se všichni respondenti ztotožňují.

Dle pozorování bylo zjištěno, že minimálně jeden respondent (respondent 3) trpí podvýživou a vedením DD bylo potvrzeno, že od odchodu z DD výrazně zhubl.

ALKOHOL – na otázku četnosti užívání alkoholu odpověděli respondenti takto:

Alkohol nekonzumují respondenti: R 2

Občas konzumují alkohol respondenti: R 3, R 4, R 5

Jako problematické vidí užívání alkoholu u své osoby respondenti: R 1

Vedení DD vede údaje o užívání alkoholu u 4 z 5 respondentů a to u respondentů: R 1, R 3, R 4, R 5

Z pozorování bylo dále zjištěno, že minimálně jeden klient má problém s návykovými látkami (R 3), jelikož přišel na schůzku špinavý a jeho chování vykazovalo vliv návykových látek.

Žijete ve zdraví?

Žádný z uvedených respondentů nevedl léčbu se závažným onemocněním, které by negativně ovlivňovalo jeho život.

LÉKY – na otázku, zda respondenti užívají pravidelně léky a případně jaké odpověděli:

Léky jsem nikdy neužíval: R 1, R 5

V době pobytu jsem užíval léky: R 2, R 3, R4

Nyní užívám léky: nikdo

Vedení DD uvedlo a ze spisů je jasně zřetelné, že všichni uvedení respondenti užívali v době pobytu v DD psychofarmaka. Vedení DD si tuto skutečnost vysvětluje tak, že všechny děti jsou do DD umíst'ovány ve špatném psychickém stavu a trpí minimálně citovou deprivací. Podávání psychofarmak vnímá vedení DD jako přínosné a nápomocné.

Potřeba bezpečí a jistoty

Máte v současné době zaměstnání? Jste spokojeni s výší výdělku? Můžete se v případě nouze spolehnout na blízké a rodinu?

ZAMĚSTNÁNÍ – na otázku stálého zaměstnání a spokojenosti se mzdou odpověděli respondenti takto:

Z uvedených respondentů uvedli, že mají stálé zaměstnání: R 1, R 2, R 4, R 5

Nedochází do zaměstnání respondenti: R 3

Pracují nelegálně (bez smlouvy o zaměstnání): R 5

Respondenti, kteří jsou spokojeni s výší mzdy: R 1, R 2

Nespokojen s výší mzdy: R 3, R4, R5 (Respondent 5 uvedl, že nedostal od svého zaměstnavatele mzdu za odpracovanou činnost.)

Vedení DD uvedlo, že čtyři z pěti respondentů odcházeli ze zařízení s ukončeným vzděláním a odchodným ve výši 25.000 Kč (tuto skutečnost bylo možné si ověřit ve složkách všech dotazovaných respondentů), měli sehnanou práci a bydlení. S tímto absolventům DD pomohlo vedení DD. Vedení DD dále uvádělo, jako jeden z pravděpodobných důvodů neúspěchu v zaměstnání jsou přemrštěné představy

o mzdě nebo pracovní náplni. Jako důvod vidí také materiální dostatečnost a komfort, na který si v domově zvykli, avšak nedokáží se ztotožnit s představou, že nic nemohou dostat zadarmo.

KONTAKT S RODINOU - na otázku za kým z blízkých jsou respondenti v kontaktu odpověděl:

S rodiči jsou v kontaktu respondenti: R 2

Se sourozenci jsou v kontaktu respondenti: R 1

S prarodiči jsou v kontaktu respondenti: R 2, R 4

Nejsou v kontaktu s rodinou tyto respondenti: R 3, R 5

Ze spisů v DD vyplývá, že jeden respondent nikdy nebyl v kontaktu s rodinou (R 3), všichni ostatní vždy navštěvovali někoho z rodiny. Vedení DD pokládá za přínosné, aby se děti s biologickou rodinou stýkali. Dodává však, že ne vždy je to vhodné. Argumentuje však, že po odchodu z DD je potřeba, aby měl absolvent DD někoho, kdo mu v tíživých situacích bude ochoten pomoci. Z návštěvní knihy vyplývá, že minimálně dva respondenti (R 2, R 4) se do DD v minulém roce (2018) alespoň jednou vrátili s prosbou o pomoc.

Potřeba lásky, přijetí

Žijete ve vztahu? Je Váš vztah šťastný? V případě, že jste nezadaný, toužíte po vztahu?

VZTAH – na otázky týkající se partnerských vztahů odpovídali respondenti takto:

V dlouhodobém vztahu žijí respondenti: R 2

Respondenti, jež jsou nyní nezadaní: R 1, R 3, R 4, R 5

Respondenti, kteří uvedli, že jsou po rozchodu shodně uvedli jako důvod rozchodu nepochopení. Vedení DD však u jednoho respondenta uvedlo jako důvod k rozchodu problém s návykovými látkami a následnou agresí vůči partnerce.

Respondentka, která uvedla, že je ve vztahu zároveň uvedla, že je její vztah šťastný. K tomu vedení DD uvedlo jako důvod spokojeného vztahu vyrovnanost dívky a nekonfliktní povahu dívky. Ze spisů, do kterých jsem mohla v DD nahlédnout také vyplývá, že nikdo z respondentů nepochází z úplných rodin. Všichni měli v době umístění do DD rodiče rozvedené nebo se po umístění dětí do DD následně rozvedli.

Z uvedených respondentů touží po partnerském vztahu tito: R 4 – ostatní uvedli, že partnerský vztah nepotřebují.

PŘÁTELE

Respondenti, jež jsou přesvědčeni, že mají dobré přátele: R 2, R 3, R 4, R 5

Jeden z uvedených respondentů uvedl, že nemá žádné přátele nebo osobu u níž by si byl jistý, že mu v neisté situaci pomůže. Ostatní čtyři respondenti uvedli, že mají spolehlivé přátele. Jeden z dotazovaných uvedl, že jako nejlepšího přítele vnímá svého sourozence.

K tomuto tématu se vedení DD vyjádřilo tak, že děti v DD často navazují povrchní přátelství založené na určitých výhodách (peníze, drogy...). Avšak najdou se výjimky (Respondentka 2) u nichž se vztahy jeví jako zdravé a naplněné. Z pozorování nutno usoudit, že ačkoli R1 tvrdil, že nepotřebuje přátele, působilo to, pouze jako postoj, který musel zastat v souvislosti s realitou.

RODIČOVSTVÍ

Tuto oblast vnímám jako ne příliš objektivní. V dnešní době, kdy lidé zakládají rodiny později než v předchozích generacích se mění i názory a potřeby respondentů ve věku 20 – 30 let, kteří jsou součástí mého výzkumu. Z těchto pěti respondentů si momentálně žádný z nich nedokáže představit mít rodinu. Avšak alespoň dívky potvrzují, že v budoucnu rodinu plánují.

Ze spisů poskytnutých vedením DD vyplynulo, že jedna respondentka R 4 byla již v šestnácti letech těhotná. Tuto skutečnost při rozhovoru neuvedla. Vedení DD pak dodalo, že dítě bohužel nedonosila a dle spisu jej ve 13tt samovolně potratila.

Potřeba uznání, úcty

Cítíte se být respektován? Věříte ve své schopnosti?

Respondenti, z jejichž odpovědí vyplývá, že se cítí být uznáváni okolím: R 2

Respondenti, z jejichž odpovědí je zřejmé, že se necítí být přijímáni okolím: R 1, R 3, R 4, R 5

Tato oblast je velice obtížná k získání pravdivých informací. Mnohdy lidé tvrdí, že jsou spokojeni a nedají svou nespokojenost najevo. Nespokojenost soudím tak tedy především z těchto odpovědí:

R 1: *„Myslel jsem si, že to bude jednodušší, to asi jo. Jako oni nám v domově říkali, že to bude těžký, ale to jim asi nevěřil nikdo. Teď se mi asi smějou, že mi to říkali. No však ať se smějou. Je mi to jedno. Nějaký chyby jsem udělal možná sám, ale mohli nás na to líp připravit.“*

R 4: *„Někdy mám pocit, že to nezvládnou. Ale pak je to zas nějakou dobu dobrý. Střídá se to. Nechci vypadat jako slaboch, ale někdy moc nevím, jestli zvládnou bydlet sama.“*

R 5: *„Ty prášky už neberu žádný. Stejně to bylo na nic. Když potřebuju, tak si zahulím. No, každý den a je mi po tom rozhodně líp, než po nějakých práškách. Prostě pak neřeším a vypnu.“*

Vedení DD k tomuto dodalo: *„Bohužel není v našich silách, poskytnout všem dětem odbornou terapeutickou pomoc, která by byla v takovém rozsahu, jež by potřebovali. Bohužel i přes velké snažení se nám nikdy nepodaří nahradit zdravé rodinné prostředí. Tito lidé si tak své křivdy často nesou celý život a to se odráží na jejich sebedůvěře a sebevědomí.“*

Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, ze spisů, je zřejmé, že všichni respondenti užívali psychofarmaka. Důvody proč tomu tak bylo, zcela jistě souvisí s jejich minulostí a následným sebe přijetím.

Potřeba seberealizace

Jste spokojen s tím, kam se Váš život ubírá? Naplňuje Vás Váš způsob žití?

Z uvedených respondentů jsou tito spokojeni se svým životem: R 2

Jako nespokojeni se jeví tito respondenti: R 1, R 3, R 4, R 5

Z dotazovaných respondentů se jen jeden jeví jako spokojený. Ostatní by na svém životě chtěli něco změnit nebo žít jinak. Čtyři z dotazovaných, jež vypověděli, že nejsou úplně spokojeni s vlastním životem udávají, že by jejich život byl lepší, kdyby měli víc finančních prostředků. Finance jsou dle nich měřítkem spokojenosti. Soudím tak dle těchto odpovědí:

R 1: *„Líbilo by se mi mít třeba pekárnu. Tam jsem chodil na praxi a ten chlap co ji vlastnil se měl asi dobře. Měl super auto, vypadal spokojeně. Ale zas, kde bych na to já vzal prachy. Prostě někdo má štěstí a já to asi nejsem. Uvidím, co život přinese.“*

R 4: *„Líbilo by se mi vzít si nějakého bohatého chlapa a už nemuset do práce. Ale zatím jsem žádného nepotkala.“*

R 5: *„Jako líbilo by se mi mít svou hospodu, ale nemám na to prachy. Ale nechtěl bych tam makat každý den. Prostě jen dělat šéfa a rozkazovat ostatním. To by mě bavilo nejvíc. Teď musím sehnat práci a trošku začít žít. Ale je to horší, než jsem si myslel. Chci svůj byt, uvidím.“*

2. Jaké potřeby jsou v souvislosti s předchozím pobytem v ústavní péči naplňovány nejméně?

Z uvedeného vyplývá, že nejméně je u absolventů DD naplňována potřeba lásky, sebedůvěry a seberealizace. Tyto potřeby vnímá jako naplněné vždy pouze jeden respondent (Respondentka 2).

Vedení DD se k tomuto vyjádřilo tak, že tato respondentka byla již v dětství velice svědomitá a pokorná. Přičítá to jejím povahovým rysům a tomu, že ne vždy lze

všechny pozitivně ovlivnit. Na některých respondentech se dle mínění DD umístění v ústavní péči velice podepsalo a u některých tato zkušenost obrátila život k lepšímu – těchto je však dle vedení DD podstatně méně.

5 DISKUZE

K hlavním cílům diplomové práce s názvem Potřeby absolventů dětských domovů bylo:

- zjistit, do jaké míry jsou naplňovány základní životní potřeby absolventů dětských domovů
- analýza výsledků kvalitativního výzkumu o naplňování potřeb absolventů dětských domovů

Nastínění problematiky potřeb absolventů dětských domovů a objasnění příbuzných témat bylo řešeno v teoretické části diplomové práce. Zde jsou vysvětleny pojmy jako jsou základní životní potřeby a ústavní péče v resortu školství.

Analýza rozhovorů s účastníky kvalitativního výzkumu je součástí praktické části diplomové práce.

K ověření výsledků jsem použila výpovědi vedoucího pracovníka dětského domova a údaje ve spisech, které vedl o těchto respondentech dětský domov, z něhož tyto mladí dospělí pocházejí. Z rozborů vyplývá, že ne všechny základní životní potřeby jsou u těchto respondentů naplňovány. Jako nejméně naplňovaná se pak jeví potřeba úcty, uznání a seberealizace.

Z pohovoru s vedoucím dětského domova a také z mých předchozích pracovních zkušeností v dětském domově vyplývá, že není pravděpodobně možné, aby byly tyto potřeby plně naplňovány.

Vedoucí dětského domova se vyjádřil takto: „*Dětský domov je zařízení ústavní péče a bohužel, ač se nyní velice podobá rodinnému zázemí, zdravou fungující rodinu toto prostředí nenahradí. Za nenaplněním potřeb úcty a uznání se skrývá především fakt, že většina dětí již s citovou deprivací do dětského domova vstupuje. Fakt, že dítě pak žije v prostředí, kde se každý den střídají pracovníci tuto deprivaci bohužel prohlubuje.*“

Jak také vyplývá z rozhovoru s předsedkyní neziskové organizace Mimo domov, Klárou Chábovou, řešením by byla systémová změna – tzn. Investovat do pracovníků, psychiatrů a sociálních pracovníků, kteří by se touto problematikou dále zabývali a

absolventům ústavní výchovy asistovali s přestupem do běžného život (www.irozhlas.cz.).

6 ZÁVĚR

Z uvedeného výzkumu vyvstává fakt, že potřeby absolventů nejsou naplňovány do míry, jež by byla žádoucí. Respondenti mají problém mnohdy s naplněním již základních životních potřeb, jako jsou fyziologické potřeby (v našem případě strava). U většiny dotazovaných respondentů se ukázalo, že pravidelně užívají alkohol nebo jiné omamné látky. Všichni dotazovaní respondenti užívali jako děti psychofarmaka, což považují jako velice alarmující fakt.

Pouze dva respondenti z dotazovaných mají stálé zaměstnání s pracovní smlouvou. Otázkou je, zda se jedná o náhodu, že stálé zaměstnání mají pouze dívky, nebo to mám nějaký hlubší kontext. Tento fakt jsem však ve svém výzkumu dále neanalyzovala.

Tři z pěti respondentů mají dobré vzpomínky na své prarodiče. Pouze jeden z uvedených respondentů je v kontaktu s jedním z rodičů.

Jako velmi závažné vnímám nenaplnění ostatních životních potřeb jako je potřeba úcty, uznání a seberealizace.

Tyto potřeby, ač je nacházíme na samotné špici pomyslné pyramidy A.H. Maslowa dozajista souvisejí s jejich dětstvím a nepřijetím nebo nezájmem jejich biologických rodičů. Člověk, který se v dětství necítí přijímán od nejbližších, neumí přijmout sám sebe.

Pouze jedna z uvedených respondentů má stálý vztah s partnerem. Jeden z respondentů dokonce uvedl, že nemá ve svém okolí nikoho, koho by mohl nazvat přítelem nebo kamarádem. Všichni z uvedených respondentů se shodli, že si neumí představit být rodiči. Tři respondenti jsou jisti, že děti mít nechtějí.

Co se týče potřeb seberealizace, téměř všichni respondenti se domnívají, že pokud by zbohatli, byl by jejich život daleko lepší. Peníze vnímají jako měřítko úspěchu.

Jako velmi alarmující hodnotím fakt, že všichni z dotazovaných užívali v dětství psychofarmaka. Ze své praxe v DD jsem přesvědčena, že se psychofarmaka předepisují mnohdy zbytečně a až s přílišnou lehkostí.

Z uvedených odpovědí je zřejmé, že dětský domov dětem při startu pomáhá. Padla zde zmínka o tom, že dítěti byl sehnán byt, téměř všichni odcházeli s ze zařízení s tím, že měli ukončené vzdělání a domov jim zařídil práci. Avšak kladu si neustále otázku, zda je tohle všechno to, co tito lidé opravdu potřebují. Ze své praxe mám pocit, že to, co těmto lidem chybí je ukotvenost a jakási jistota bytí. Z uvedených odpovědí můžeme vyčíst, že ne každý z respondentů má oporu v někom blízkém.

Jako řešení vidím to, aby stát více propagoval hostitelskou péči pro děti, jež se v ústavních zařízeních nachází. Mnohdy není snadné umístit dospívající dítě do pěstounské péče, ale ani zde si nejsem jistá, zda pro tuto skutečnost děláme jako společnost maximum.

Jsem přesvědčena a výpovědi respondentů mne v tom opět ujistily, že hlavní příčinou nenaplnění základních životních potřeb těchto respondentů je skutečnost, že byli nuceni vyrůstat v prostředí, které normální fungující rodinu nikdy nenahradí.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

LITERATURA

- Antonínová, H. Psychologie Atkinsonové a Hilgarda. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2012.
- Běhounková, L. Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči, Togga; Národní ústav pro vzdělávání, 2012, 208s.
- Heckhausen, H. Motivation and Action, Cambridge University Press, 1980, 501s.
- Hodaňová, L. Psychosociální potřeby sourozenců onkologicky nemocných dětí, MUNI, 2016
- Helus, Z. Dítě v osobnostním pojetí, Portál, 2004, 228s.
- Kern, H., Mehl, CH., Nolz, H., Peter, M. Přehled psychologie, Praha: Portál, 2015, 288s.
- Langmajer, J., Krejčířiková, D. Vývojová psychologie. 2.vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s.
- Lisá, L., Kňourková, M. Vývoj dítěte a jeho úskalí, Praha: Avicenum, 1986, 276s.
- Maslow, H., A. O psychologii bytí, Portál, 2014, 320s.,
- Maslow, H., A., Motivation and Personality. New York, NY: Harper & Row Publishers, 1954
- Langmajer, J., Matějček, Z. Psychická deprivace v dětství. Praha: Karolinum, 2011, 577s.
- Matoušek, O. - Matoušková, A. Mládež a delikvence. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. 344 s.
- Michalík, J. Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 199 s.
- Matějček, Z. Co děti nejvíc potřebují. 1. vyd. Praha: Portál, 1994. 108s.
- Murray, L. Psychologie malých dětí, Triton, 2016, 296s.
- Nakonečný, M. Lexikon psychologie. Praha: Vodnář, 2013, 658s.

- Nakonečný, M. Sociální psychologie. Praha: Academia, 2009. 498s.
- Nakonečný, M. Motivace chování, Triton, 2015, 600s.
- Nakonečný, M. Encyklopedie obecné psychologie, Praha: Academia, 1997, 437s.
- Plevová, I., Ošetrovatelství, Praha: Grada, 2011, 224s.
- Říčan, P. Dětská klinická psychologie, Grada, 2006, 604s.
- Říčan, P. Psychologie, Portál, 2013, 304s.
- SIKOROVÁ, L. Potřeby dítěte v ošetrovatelském procesu, Grada, 2011, 208s.
- Tomagová, M. Potreby v ošetrovatelstve, Osveta, 2008, 198s.
- Vágnerová, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2008,
- Vágnerová, M. Vývojová psychologie dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2014, 531s.
- Vocilka, M. Dětské domovy v České republice. Praha: Aula, 1999,
- Šimčíková-Čížková, J. Přehled vývojové psychologie, UPOL, 2008, 175s.
- Škoviéra, A. Dilemata náhradní výchovy, Portál, 2007, 144s.

ZÁKONY

Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník

Zákon č. 303/2013 Sb. Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- <https://socialni-prace.webnode.cz/diagnosticky-ustav>
- <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/aktualni-statistiky/deti-starsi-3-let-v-ustavni-peci/>
- https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dospelym-ze-dne-na-den-dokument-deti-detsky-domov-mimo-domov-budoucnost_1804301200_kno

8 PŘÍLOHY

V této části diplomové práce jsou přepsány průběhy rozhovoru s jednotlivými respondenty, tak jak probíhaly. Jména jsou smyšlená a nezakládají se na pravdě.

P1 - Rozhovor č. 1 – Štefan

Se Štefanem mne seznámil pan ředitel DD. Mluvil o Štefanovi jako o chlapci s průměrným intelektem a racionálním pohledem na svět. Štefan si dle pracovníků DD vždy nechal poradit a patřil k méně problémovým hochům v DD. Když Štefan odcházel z DD měl na svém účtu přes 500 000 Kč, jelikož pobíral sirotčí důchod. Bylo mu nabídnuto vedením DD použít tuto částku jako základ pro koupi malého bytu. Štefan tuto možnost odmítl a raději si vybral možnost pronájmu. Nájemné na první 3 měsíce mu zajistil DD z odchodného jež dostal (25 000 Kč). Dále od DD dostal vybavení do domácnosti placené sponzorem DD, oblečení a základní domácí potřeby (talíře, povlečení, peřiny atd.). V DD byl 13 let, učňovské studium cukráře zdárně zakončil závěrečnou zkouškou.

1. Základní tělesné potřeby

Štefan tvrdí, že nemá žádné zdravotní problémy. V domově mi řekli, že má problémy s alkoholem, které již ovlivňují zásadně jeho život. Na otázku, zda pije alkohol a jak často odpovídá:

„Jo, občas si dám. Vlastně, dám si každé den. Pár piv na stavbě a večer jdu ještě do hospody. Od toho co nejsem se svou holkou piju denně. Párkrát jsem to zkoušel nepít, ale večer mě to vždycky přemůže a dám si.“

Když se ptám, zda alkohol ovlivňuje jeho život odpovídá:

„To si nemyslím. Jako piju každé den asi, ale nevadí mi to. Nebo vlastně někdy si říkám, že nevím proč to tak dělám. Z první práce, co mi sehnal strejda z domova mě vyhodili, protože jsem přišel 2x opilej. To jsem pak asi týden nepil. Ale myslím si, že pije snad každé v mém věku.“

Štefan se stravuje převážně po hospodách nebo se odbude něčím rychlým.

„S chlapama ze stavby chodíme denně na oběd na meníčko. Večer si dám většinou rohlík s paštikou nebo salám a tak. Zeleninu jsem nikdy neměl rád. Jím tak 2x denně, nesnídám, protože ráno nikdy nemám chuť k jídlu. Stačí mi to.“

Byl jsi někdy nemocný? Nebo užíváš pravidelně nějaké léky?

„Nemocnej jsem byl párkrát v životě. Co nejsem v děcáku, tak asi jednou. Nic vážnýho. Když jsem byl malej, měl jsem zlomenou ruku, ale to vím jen od tety z děcáku.“

Užíváš nějaké léky? Prý jsi v době kdy jsi byl v domově nějaké užíval.

„To není pravda, nepamatuju si, že bych bral nějaký prášky.“

2. Potřeba bezpečí – jistota zaměstnání, rodiny, zdraví, příjmu a přístupu ke zdrojům...

Štefan bydlí sám, občas navštěvuje sestru, která byla také v DD a nyní žije v Ostravě se svým druhem.

„K ségře jezdím rád, ale ne moc často. Má svůj život a přijde mi, že žije líp než já. Někdy jí to závidím. Já jsem všechny peníze hned utratil. Koupil jsem dvě auta, ty jsem stejně rozbil. A ještě mi kvůli tomu vzali řidičák. Ségra si koupila malej byt a dělá v obchodě. Má se asi líp.“

Ve stavebnictví pracuje Štefan od doby, kdy jej vyhodili ze zaměstnání, jež mu sehnal ředitel DD při jeho odchodu.

„Cukrařina mě bavila, ale zase je za to málo peněz. Na stavbě si vydělám, s chlapama je sranda. Sice se nadřu, ale mám docela dobrý peníze. Štve mě, že jsem všechny prachy utratil za auta. V téhle práci jsem asi půl roku. Makal jsem v pekárně, protože jsem se učil na cukráře, ale vyrazili mě. Smlouvu nemám, no dělám na černo.“

Na otázku, zda mu v DD radili, jak s financemi naložit odpovídá:

„Ale jo, ale mě to moc nezajímalo. Strejda mi říkal, že se mnou auto vybere a zbytek ať si nechám na bydlení. Ale popravdě jsem nechtěl jezdit ve staré Fabii, když jsem měl na lepší. No teď už je to jedno. Možná jsem si měl koupit ten byt a něco bych měl. Ale zas bych neměl auto. No to vlastně nemám ani teď no.“

Ze Štefanovy výpovědi tedy vyplývá, že se mu v DD snažili poradit, avšak vzhledem k jeho věku a mladické nerozvážnosti si poradit nenechal. Nechal se strhnout názory kamarádů a peníze utratil nevýhodně za drahá auta, která mu sloužila jen krátce.

3. Potřeba lásky, přijetí, spolupatříčnosti – přátelství, potřeba mít rodinu, partnerský vztah.

Štefan byl v DD 13 let, otec zemřel a matka žije neznámo kde. Děti byly odebrány matce pro zanedbávání rodičovských povinností a také z důvodu matčiny závislosti na alkoholu, se kterou nikdy nic nechtěla dělat. Odmítla protialkoholní léčbu a nyní žije pravděpodobně v komunitě s bezdomovci.

S rodiči jsi v kontaktu?

„Na tátu si nepamatuju, vím že byl ve vězení, ale už nevím ani za co. S mámou to bylo těžký. Pořád chlastala, tahala nás se ségrou po hospodách. Pamatuju si, že jsme měli často hlad a spali jsme pořád někde jinde. Asi u jejích kamarádů. Nevím už moc, co si pamatuju a co vím od ségry. Byl jsem docela malej. Bylo mi pět, když jsem přišel do děcáku. Ale tam se mi líbilo. Teda aspoň když jsem byl malej. Jak jsem byl na učňáku, tak jsem se těšil až vypadnu.“

Když byl Štefan v DD jezdil často na víkendy k dědovi z otcové strany.

„Děda byl super, měl jsem ho fakt rád. Byl ale nemocnej a nemohl jsem u něj být pořád. Bydlel v malé chatě a líbilo se mi tam. Hodně mě vzalo, když umřel. To jsem byl ještě v děcáku. Myslel jsem, že až mi bude 18, tak půjdu k němu, ale nestihli jsme to no.“

Když se ptám na partnerský život, tak Štefan zvažní.

„Měl jsem jednu holku, byla hodná. Docela mě to pořád štve, že se se mnou rozešla. Ale říkala, že furt chlastám. Myslím, že to přeháněla. Pak už mi s tím lezla na nervy a byl jsem na ni asi někdy hnusnej. Ted' chodí s mým kamošem. Odstěhovali se pryč. Holku asi už ani nechci. Nechci, aby mě někdo omezoval nebo pořád komandoval.“

Máš nějaké kamarády, kteří ti rádi pomohou?

„Když jsem odešel z děcáku a měl hromadu peněz, tak jsem měl kamarádů hromadu. Ted' už moc ne. Všem jde jen o prachy. Když máš prachy, máš kamarády no.“

4. Potřeba úcty a uznání – potřebná sebeúcta, pocit uznání.

O Štefanově sebeúctě asi vypovídá nejvíce to, jak sám sebe popsal během rozhovoru:

„Myslel jsem si, že to bude jednodušší, to asi jo. Jako oni nám v domově říkali, že to bude těžký, ale to jim asi nevěřil nikdo. Teď se mi asi smějou, že mi to říkali. No však ať se smějou. Je mi to jedno. Nějaký chyby jsem udělal možná sám, ale mohli nás na to líp připravit.“

Když se ptám, co podle něj domov zanedbal, neumí to přesně pojmenovat.

„Nevím prostě, přijde mi, že kámoši, co mají rodinu, se mají líp. Mají to prostě jednodušší. Já mám všechno na hovno. Už od začátku prostě až do teď. Nikdo mi neřekl, co bude prostě nejhorší a ono je toho hodně těžký. Podle mě to člověk z rodiny ani nepochopí, jak to myslím.“

5. Potřeba seberealizace – naplnění možností osobního rozvoje

Štefan nyní neví kam by se měl jeho život ubírat. Na jednu stranu se cítí spokojený, jelikož ví, že by mohlo být hůř, na druhou stranu na svých vrstevnických vidí, že by se mohl mít podstatně lépe.

„Přijde mi, že to mají ostatní jednodušší. Já se snažím, ale furt to stojí za hovno. Někdy je to dobrý a někdy se cítím blbě. Líbilo by se mi mít třeba pekárnu. Tam jsem chodil na praxi a ten chlap co ji vlastnil se měl asi dobře. Měl super auto, vypadal spokojeně. Ale zas, kde bych na to já vzal prachy. Prostě někdo má štěstí a já to asi nejsem. Uvidím, co život přinese.“

Vyjádření ředitele DD, kde Štefan vyrůstal:

Štefan vždy působil jako chlapec, který to má v hlavě srovnané. Vyučil se cukrářem a byl pro ostatní chlapce vzorem. Působil vyrovnaně a spořádaně. Nikdy s ním nebyly žádné větší výchovné problémy. Jako většina chlapců však před 18. rokem začal experimentovat s marihuanou a alkoholem. Když odcházel z DD, mysleli jsme si, že se třeba dobře uchytlí. Sehnal jsem mu práci v jedné firmě na výrobu osvětlení, domluvil na jeho věk dobré platové podmínky a předplatili jsme mu z odchodného nájemní byt. Byt měl vybavený. Díky sponzorským darům, kterých v DD využíváme a moc si jich vážíme, si odnášel s sebou kromě základního vybavení také pračku a lednici. Pak jsme o Štefanovi nějakou dobu neslyšeli. Že již ve firmě nepracuje jsem se dověděl od jeho vedoucího. Vyhodili jej z důvodu užívání

omamných látek, pravděpodobně to nebyla jen marihuana. Osobnost Štefana se odchodem změnila, jako by se najednou v tom velkém světě ztrácel. Začal pracovat pro malou stavební firmu, ale od dětí, které se se Štefanem občas stýkají vím, že se jeho sklon k návykovým látkám jen prohloubil. Mrzí mě to, Štefan patřil k dětem, u kterých jsem byl přesvědčený, že to zvládnou. Víím, že se na Štefanovi hodně podepsala ztráta dědy, byl to pro něj jediný blízký člověk. Jak vychází se sestrou mi není známo.

P2 - Rozhovor č.2 – Sára

Se Sárrou mne stejně jako se Štefanem seznámil pan ředitel DD, kde jsem svůj výzkum započala. Sáře je 20 let, v DD byla 5 let z důvodu vážných problémů v rodině. Sářina matka je alkoholička, otec matku často fyzicky napadal. Sára pracuje v pekařství, tedy v oboru v němž se vyučila. Práce jí podle jejích slov baví. Podle Sáry se otec odchodem dětí do DD dost změnil, pomáhá jí a snaží se jí vynahradiť dobu jež musela být v DD. Matka stále beze změn. Často opilá, bezprizorní a o Sárrou a ostatní děti nejeví zájem. Sára má 5 sourozenců, některé ze strany matky a některé z otcovy. Vlastního sourozence nemá.

1. Základní tělesné potřeby

Sára je zdravá dvacetiletá dívka. Na rozhovor přišla pěkně upravená, usměvavá a dobře naladěná. Ochotně odpovídala na otázky a svižně reagovala. Dle ředitele DD má vysoký intelekt a je empatická – to se během rozhovoru potvrzuje. Doposud neměla žádné problémy se zdravím. Na dětství v DD vzpomíná dobře. Při odchodu dostala z DD 25 000 Kč, ty podle jejích slov použila jako základ pro bydlení. Z brigád měla našetřených dalších 15 000 Kč.

„Děcák mi vlastně hodně pomohl. S našima to bylo těžký, máma pila a táta ji pak za to kolikrát zbil. Měli asi hodně problémů mezi sebou, že na mě pak už ani neměli čas. Pamatuju si, že jsem měla kolikrát hrozný hlad a je to vůbec nezajímalo. Tátu možná někdy jo, ale máma byla pořád na mol. Tu zajímalo, jestli je doma co pít. Měli jsme doma hrozný bordel. Nejdřív jsem si myslela, že je to normální, ale pak už i mě docházelo, že ne. V domově jsem našla spřízněnou duši v tetě Blance. Ta je jako moje druhá máma. Vlastně se na ni můžu spolehnout víc než na vlastní mámu. S tou se nestýkám už vůbec. Nestojí o to. Já už taky ne.“

Byla jsi někdy nemocná nebo bereš nějaké léky?

„Když jsem přišla do domova, tak jsem byla párkrát nemocná. To se o mě teta Blanka hezky starala. To třeba máma nikdy nedělala. Té bylo jedno co se mnou je. Ted' jsem už nemocná dlouho nebyla. Občas kašel a tak, ale nic vážného asi. Prášky už taky žádný neberu. Ty jsem brala v domově na uklidnění. Někdy jsem nemohla spát. Ted' už spím dobře.“

Na otázku, jak se jí žije teď, zda je spokojená se svým životem co se týče základních životních potřeb odpovídá:

„Mám se fajn, bydlím se svým klukem. Je mi s ním dobře. Dobře vaří, ale to vařili dobře i v děcáku. Pamatuju si, že jsem první rok pěkně přibrala, protože jsem chtěla pořád jíst. Ted' už je to lepší, jím když mám opravdu hlad. Máme doma uklizeno. A přijde mi, že si žijeme dobře. Chodím za tetama na domov, ale jsem ráda, že už bydlím sama.“

Piješ alkohol?

„Vůbec nepiju. Moje máma hodně pila a pak ji táta mlátil. Je mi z lidí co chlastaj zle. Párkrát jsem to zkusila, ale nic dobrého mi to nepřineslo. Nechci být jako moje matka.“

2. Potřeba bezpečí – jistota zaměstnání, rodiny, zdraví, příjmu a přístupu ke zdrojům...

Sára pracuje v pekařství již od svého vyučení. Začínala zde ještě v době, kdy bydlela na DD. Nyní má tuto práci dva a půl roku a změnu neplánuje. *„Vydělám si na ženskou slušný peníze, asi tak 16 500 Kč měsíčně, jinou práci bych asi ani nechtěla. V pekárně mě to baví, znám tam už skoro všechny a tak nic měnit nebudu. Do práce to mám kousek, to je taky výhoda. Můj přítel vydělá trochu víc. Takže když šetříme, tak můžeme i na dovolenou. S domovem jsem byla jednou v Chorvatsku a letos bych tam chtěla jet s přítelem. Odkládáme si každý měsíc dva tisíce, tak myslím, že to vyjde. Dost se těším. Chci nejdřív cestovat a rodinu děti až později.“*

O její spokojenosti vypovídá i další výpověď:

„Nekouřím a nepiju, takže mám dost peněz navíc. Znáám hodně děcek z domova, co už nemají kde bydlet. Nevím proč to mám já takto, ale jsem za to ráda. Je nám dobře.“

3. Potřeba lásky, přijetí, spolupatříčnosti – přátelství, potřeba mít rodinu, partnerský vztah.

S největší láskou pak Sára vzpomíná na babičku, ta jí hodně pomohla a stále pomáhá. Vztah s jejím otcem se zlepšil. Sára tvrdí, že mu odpustila, protože to s mámou neměl lehké. *„Pamatuju si, jak mámu před námi kolikrát profackoval. To jsou ty nejhorší zážitky, které z dětství mám. Ale je to něco, na co si často vzpomenu v souvislosti s mámou. Vlastně ani nevím jaká je, když nepije. Pamatuju si ji jen pořád vožralou. Nic ji nezajímalo. Když pro nás přišla sociálka ani nebyla doma a pak se ani neozvala. Táta za mnou chodil. Ze začátku miň a pak častěji. Na víkendy jsem chodila k babičce, u té to bylo úplně jiný. Babička mi vlastně nahradila mámu. Mám ji ze všech nejradši a bojím se, že jednou umře. Už jí je 70 a je nemocná. Snad to bude dobrý.“*

Na otázku, zda si přeje mít svou rodinu odpovídá:

„Nevím, nepřemýšlím nad tím. Ale asi jo. Jen ne teď. Líbí se mi rodina mého přítele. Sice má rodiče rozvedené, ale s oběma se stýká a mají rádi i mě. Vždycky nám pomůžou, když potřebujeme. Spíš bych chtěla asi psa. Dítě až tak ne. Ale jsem mladá, třeba později jo. Bojím se, abych se o něj uměla postarat. Nechci, aby moje dítě mělo stejný život jako já. Jako na domov vzpomínám v dobrém, ale nechtěla bych, aby tam moje dítě skončilo.“

A co přátelé Sáro, máš nějaké kamarádky?

„Mám jednu kamarádku z domova. Bydlí už taky sama a chodí za mnou nebo já k ní. Pak mám holky v práci, většina je starší než já, ale jsme dobrá parta. No a za kamarádku беру i tetu Áju. Ta by mohla být moje máma, ale teď co jsem pryč z domova, jsme spíš kámošky. Ta mi vždycky pomůže, to je fajn. Ale já bych jí taky pomohla, kdyby někdy potřebovala.“

4. Potřeba úcty a uznání – potřebná sebeúcta, pocit uznání.

Sára působí vyrovnaným dojmem. Od ředitele DD však vím, že jí byla domovem poskytnuta psychologická pomoc. Trpěla úzkostmi a pocity méněcennosti, měla problém se sebezpřijetím a se vztahem k rodičům. Když na toto téma narazíme, Sára se trochu zarazí, jako by se styděla o těchto věcech mluvit.

„No když jsem byla v domově, tak mi bylo často smutno. Nechtěla jsem zpátky domů, ale zároveň mi bylo smutno z toho, že jsem sama. Hodně mi v tom pomáhaly pobyty u babičky.“

Pak mi jednou teta nabídla jít k psychologce. Šla jsem, ale moc mi to nepomáhalo. Myslím, že se to zlepšilo samo časem. Taky mi moc pomohl můj přítel. Jsme spolu od 16 (tedy 4 roky) a hodně mě chválí. Myslím, že se mu hodně líbím, vždycky se na mě tak hezky kouká a jsem ráda že ho mám. I jeho mámu. Mám pocit, že jsem pro něj důležitá. To jsem dřív neměla. Asi proto jsem pořád brečela a bylo mi smutno.“

Nyní Sára působí vyrovnaným dojmem.

„Jo, teď už je to lepší, jako někdy se necítím úplně dobře, ale tak to má asi každéj, ne?“

5. Potřeba seberealizace – naplnění možností osobního rozvoje.

Sára hovoří plynule a zdá se, že je se svým životním osudem vyrovnaná a ví, co od života chce. Vlastně působí trochu jako rarita. Mladá, krásná, upravená dívka, u které by málokdo hádal čím si musela jako dítě projít.

„Teď je mi docela fajn. Na práci bych nic neměnila. Chtěla bych hodně cestovat. Teď do toho Chorvatska a pak si přeji jet taky do Paříže. To jsou asi moje největší přání. Taky bych chtěla svůj byt, ale i v tom kde jsme teď je nám dobře a asi to teď řešit nebudeme. Ještě bych si možná chtěla udělat kurz na cukrářku, to by mě asi bavilo. Uvidím.“

Vyjádření ředitele DD, kde Sára žila:

Sára byla takové naše zlatíčko. Už od prvního dne, kdy přišla na nás působila jako neobyčejně empatická, tichá a vyrovnaná holčička. Jak Sára rostla, měli jsme z ní větší a větší radost. Patří k té hrstce dětí, kterým ústavní péče opravdu pomohla. Věřím, že v jejím případě se život umístěním do DD otočil tím správným směrem. Jediné, co Sáře vždy trochu chybělo bylo sebevědomí. Z počátku pobytu u nás hodně plakala, vyhledali jsme jí tedy odbornou pomoc a pak se Sára brzy stala daleko sebevědomější mladou ženou. Nikdy neměla problém někomu pomoci, sama si hledala brigády. Šetřila si peníze a na odchod se připravovala. Hodně jí v odchodu pomohla rodina jejího chlapce. Sára v nich našla oporu, kterou asi jako dítě neměla. Sblížila se s jednou z našich tet, která zde již minulý měsíc odešla do penze, ale vím, že je se Sárrou v častém kontaktu. Z okolí slyším na Sárrou jen chválu a je opravdu důkazem toho, že ne vždy je ústavní péče dítěti na obtíž. Samozřejmě nevím, jak to vnímá Sára, ale já to vidím velmi pozitivně a fandím jí. Má práci, slušné bydlení a vypadá to, že stojí

na startu pěkného, dospělého života. Víím, že se začala stýkat se svým otcem. Pamatuji si dobu, kdy se ho bála. Často o rodičích nechtěla mluvit. Vííte, děti z ústavní péče si své rodiče často velice idealizují. Sára tvrdí, že se táta změnil. Ale těžko říci, zda je to pravda, nebo už Sára neumí porovnat to co zažila s nynější realitou. Děti z ústavky svým rodičům často odpustí neodpuštělné. Ta láska a náklonnost je tam až neuvěřitelně silná. Myslím si, že tak je to i v případě Sáry.

P3 - Rozhovor č.3 – Láďa

S Láďou mne seznámil ředitel DD. Přišel si zrovna pro nějaké potvrzení do DD, když jsem tam dělala šetření. Nebyli jsme na rozhovoru dohodnutí, ale když jsem mu slíbila, že bude rozhovor anonymní a přispěji mu na oběd, s rozhovorem souhlasil. Na DD pobýval 15 let. Odešel ve 22 letech, kdy dokončil svůj druhý učební obor. Je tedy vyučen cukrářem a prodavačem. Žil v Domě na půli cesty v Olomouci. Nemohl sehnat zaměstnání, proto mu vedení DD sehnalo práci v chráněných dílnách. Nyní je bez práce a pravděpodobně i bez domova. Z rodiny se stýká s bratrem, který byl také v DD. Má problémy s exekucemi a s policií. Láďa neuvedl proč, nechtěl o tom mluvit. Dle vedení DD měl kladný vztah k drogám a ve městě se povídalo, že je i prodával. Má oba rodiče, ale nestýká se s nimi. Ze strany matky má ještě mladšího bratra. Ten žije také v DD.

1. Základní tělesné potřeby – jsou naplňovány? Je klient ve zdraví? Má dostatek racionální stravy pro běžné fungování?

Dle informací z DD Láďa nikdy neměl žádné vážnější zdravotní důvody. Má snížený intelekt v pásmu mírné mentální retardace. Měl by nosit brýle, ale nenosí je. V minulosti měl kladný vztah k drogám.

„Jo, měl bych nosit brýle, ale přijde mi, že s nima nevidím moc líp. Navíc jsem je rozbil a na nový jsem si ještě nenašetřil. Ale asi si je ani pořizovat nebudu. Nevadí mi to v ničem.“

Na otázku, jak se dostal do dětského domova a jaké jsou jeho zážitky z tohoto období odpovídá: *„Ale jo, bylo to docela dobrý. Už si na to nevzpomínám proč mě dali do děčáku. Byl jsem malej, ale naši se o nás moc nestarali. Tata je blbej. Párkrát jsem s ním mluvil, ale přišel mi fakt blbej. S mámou jsem se neviděl už od základky. Někdy mi bylo v domově*

smutno, ale asi míň než ostatním. Měli jsme se tam dobře. Dobře nám vařili, jezdili jsme na výlety a dovolený. Jo, bylo to docela dobrý, teď tak dobrý jídlo často nemám, to je fakt. Vím, že jsme vždycky nadávali na jídlo v děcáku, ale teď mi to občas chybí.“

Nyní Láďa působí nezdravě, má kruhy pod očima a špatné zuby.

„Jediný co mi vadí jsou asi zuby, chtěl bych si je nechat opravit, ale je to drahý. Vlastně k zubařovi moc nechodím. Naposled někdy ještě na domov.“

Láďa působí, jako běžný uživatel návykových látek. Je neupravený, oblečen do dřevých kalhot a znečištěné bundy.

Piješ alkohol? Měl jsi někdy problém s užíváním drog?

„Jo, tak někdy zajdu na pivo nebo si koupím flašku. Ale to snad každé v mém věku, ne? V děcáku hodně děcek chlastalo. Jako nesměli jsme, ale někdy jsme si na tajňačku koupili flašku. Tety z toho dělaly zbytečnej cirkus. Pije každé.“

2. Potřeba bezpečí – jistota zaměstnání, rodiny, zdraví, příjmu a přístupu ke zdrojům...

Láďa přiznává, že z chráněných dílen musel na popud vedoucího dobrovolně odejít. Nebyl však schopen vysvětlit proč.

„Asi si mysleli, že v něčem jedu. Párkrát jsem zaspal a byli tam za mnou policajti. Nevím proč mě tam hledali, nic jsem neudělal. Myslím, že si zas někdo o mě něco vymyslel a proto už na mě byl vedoucí alergickéj. Přijde mi, že se mě prostě chtěli zbavit. Říkal mi ať odejdu sám. Tak už jsem tam víckrát nešel. Jo, našťval mě.“

Ptala jsem se Ládi, zda hledá nové zaměstnání. Ani na tuto otázku však neuměl zcela odpovědět.

„Nevím, asi jo. Asi bych měl něco dělat. Ale nechci už dělat pro někoho. Leze mi na nervy furt někoho poslouchat a posluhovat mu jak blbej. No nevím. Teď nic nehledám, ale budu muset něco najít asi kvůli penězům. Mám nějaký půjčky, ale možná si budu muset ještě nějakou vzít. Už jsem nechtěl, ale teď mi došly peníze tak asi budu muset.“

3. Potřeba lásky, přijetí, spolupatříčnosti – přátelství, potřeba mít rodinu, partnerský vztah.

Lád'a nemá žádnou stálou partnerku, rodinu nechce a s rodiči se nestýká. Má pár přátel, podle vedení DD Lád'a vyhledává osoby se závislostmi a sám do nich pak upadá.

„No, holku jsem měl. Asi měsíc. Ale asi nechci s nikým být. Občas jsem s nějakou kámoškou, ale nemám teď kde bydlet. Občas přespím u jedné kamošky, ale jinak nic. S našima se vidět nepotřebuju. Vlastně jen jezdím k bráchovi do Prahy. Byl taky v děcáku, ale žije líp než já. Má holku a dělá v jednom skladě. Ale poslední dobou si s ním tak moc už nerozumím.“

Máš přátele nebo někoho o kom můžeš říct, že je dobrý kamarád?

„Brácha je asi můj nejlepší kamoš. Asi je to tím, že je rodina. Jinak kamoše mám vždycky jen chvíli. S jedním jsem se pohádal skrz peníze a ostatní si pak najdou holky a už nemají čas. Nikoho moc nepotřebuju. Brácha mi stačí.“

Jsi v kontaktu s rodiči? Proč jsi byl umístěn do dětského domova?

„Už si na to nevzpomínám, proč mě dali do děcáku. Byl jsem malej, ale naši se o nás moc nestarali. Tata je blbej. Párkrát jsem s ním mluvil, ale přišel mi fakt blbej. S mámou jsem se neviděl už od základy. Někdy mi bylo v domově smutno, ale asi miň než ostatním. Měli jsme se tam dobře. Dobře nám vařili, jezdili jsme na výlety a dovolený. Spíš jsem záviděl děckám, že bydlí doma. Ale teď už mi to nevádí. Nepotřebuju je, mám dost kamošů.“

A chtěl bys být s rodiči v kontaktu? Navštěvovat se?

„Nevím kde jsou, ani kdo jsou. Už si je nepamatuju. Je mi to jedno. Nechci je znát, když jsem byl kvůli nim v děcáku.“

4. Potřeba úcty a uznání – potřebná sebeúcta, pocit uznání.

Lád'a v průběhu pobytu v DD navštěvoval psychologku a psychiatrickou ambulanci. Bral léky, jež mu pomáhali se vyrovnat s úzkostnou poruchou. Dnes je již neužívá.

Užíval jsi Lád'o někdy nějaká anitidepresiva nebo léky od psychiatra?

„Jo, něco jsem bral. Nevím, jestli mi to pomáhalo. Pak jsem si párkrát zahulil a přišlo mi, že to nepotřebuju. Co nejsem v domově a nemusím to brát, tak už to neberu. Nejsem psychouš abych jedl prášky. Je mi tak dobře.“

5. Potřeba seberealizace – naplnění možností osobního rozvoje.

Lád'a tvrdí, že by chtěl žít lépe. Vzpomíná na dobu v dětském domově, kdy mohl cestovat a důležité věci za něj vždy vyřešily tety nebo pan ředitel.

„Jo, je fakt, že to bylo jednodušší. Hodně jsme cestovali. Byl jsem třeba v alpách, pak v Chorvatsku, každé rok jsem jezdil na vodu. Ale zase jsme museli furt poslouchat, to mi pak už lezlo na nervy. Chtěl bych se ještě někam podívat, ale na to teď nejsou prachy. Ale až vydělám, tak pojedu. Jen ještě nevím kam.“

Vyjádření ředitele DD, kde Lád'a vyrůstal:

Lád'a u nás vystudoval dva učební obory. Bohužel patřil i přes to vždy k těm, kteří nedostali do vínku příliš přirozené inteligence a je to na jeho jednání znát. Byla mu již v dětství stanovena mentální retardace v mírném pásmu a to je i důvodem jeho někdy nepochopitelného jednání. Lád'a jako by nedokázal domyslet důsledky svého jednání. Často řekne nebo udělá něco, co pak zásadně změní jeho život. I přes to, že jsou děti v našem DD velice důkladně proškolení, co se týče finanční gramotnosti, tak Lád'a si za svůj krátký život dokázal nasekat tolik dluhů, že jen těžko všechno v dohledné době splatí. Nyní je v šetření policie z důvodu krádeže v pneuservisu. Vím od policie, že tam měl vykrást kasu společně s kamarádem, který tam jel za účelem opravy automobilu. Nevím přesné podrobnosti, ale myslím si, že to nebylo z Lád'ovy hlavy. Bohužel je snadno ovlivnitelný, a tak věřím, že se to stalo tak, jak popisuje policie. Lád'ovi jsme sehnali bydlení v domově na půli cesty v Olomouci, ale již tam nebydlí. Slyšel jsem, že obchodoval s drogami, ale víc o tom nevím. Možné to je. U Ládi si nejsem jistý, do jaké míry má svůj život ve svých rukou. Podle mne vůbec, a tak očekávám, že se jeho život v dohledné době správným směrem asi ubírat nebude. Je to škoda. Je pracovitý, ale bohužel jen to někdy k životu nestačí.

P4 - Rozhovor č.4 – Daniela

Daniela pochází z rodiny, kdy otec měl děti se dvěma ženami zároveň. Všechny bere za své sourozence. Na DD byla s 8 sourozenci, někteří v DD stále žijí. Dětský domov opustila jako první. Vyučila se cukrářkou a šla bydlet ke strýcovi. Strýc s dětmi pomáhal a děti k němu jezdily na střídačku na prázdniny. S dětským domovem dobře spolupracoval a projevoval

o děti větší zájem než jejich biologičtí rodiče. Daniele za odchodné z DD opravil dětský pokoj a připravil jí tak dobré zázemí. Ta potom se strýcem dojížděla za prací do místní firmy na autodíly. Nyní Daniela u strýce nebydlí. Přestěhovala se k dědovi, který bydlí v zahrádkářské kolonii. Pracuje v čokoládovně.

1. Základní tělesné potřeby – jsou naplňovány? Je klient ve zdraví? Má dostatek racionální stravy pro běžné fungování?

Dle informací, které jsem získala v DD, kde Daniela žila, nemá žádné zdravotní problémy. Což je až s podivem, protože společně se sourozenci vyrůstala ve velmi primitivních podmínkách. Sourozenci byli do DD převezeni velmi podvyživení, někteří se starými zraněními, které byly následkem zanedbání péče (popáleniny apod.). Doma měli jen omezenou stravu, která se skládala především z mléka, vody a suchého chleba. Daniela na svoje dětství nerada vzpomíná a z jejího výrazu je jasné, že si s rodiči neprožila mnoho šťastných chvil.

„Nevím, jestli o tom chci mluvit. Na domově nám bylo dobře. Měli jsme každý svou postel, jedli jsme u stolu. Pamatuju si, že jsem spoustu jídel vůbec neznala. Nevěděla jsem jak je jíst. Tety mě naučili některé vařit. A celkově si na pobyt v domově pamatuju víc než na rodiče. Ty jsem už nikdy neviděla. Myslím, že byli ve vězení za to, jak se k nám chovali. Bráchovi museli pak amputovat prsty, když jsme přišli do domova. Teta mi říkala, že jsme byli chudáčci. Bylo mi osm, ale mám pocit, že to je hrozně dávno. Nechci o tom už mluvit, nezlobte se.“

Na otázku, jak je na tom se zdravím nyní odpovídá:

„Já dobře, měla jsem jen slepák, ale to ještě na domově. Jinak jsem asi zdravá. Někdy mě bolí hlava, ale to si vezmu brufen a je to dobrý. Nemůžu si asi stěžovat. Jídla mám taky dost, střídáme se s dědou. Obědy mám v práci, to nám strhávají z platu. Jsou docela dobrý.“

2. Potřeba bezpečí – jistota zaměstnání, rodiny, zdraví, příjmu a přístupu ke zdrojům ...

Daniela nyní pracuje na směny v jedné čokoládovně. Práce jí podle všeho baví, ale představovala by si lepší finanční ohodnocení. Bydlí s dědou v zahradním domku.

„V práci je to v pohodě. Někdy mě někteří lidé lezou na nervy, ale asi to tak je všude. Bydlím s dědou v domku. U strejdu jsem měla větší soukromí, měla jsem vlastní pokoj. Nevím, proč jsem odešla. Asi s dědou zatím zůstanu. Možná až si najdu nějakého kluka, tak bych odešla, ale zatím to jde. Děda mě moc nebuzeruje a je hodnej. Když potřebuju tak mi i dá nějaký peníze navíc. Nemusím mu nic platit, jen občas nakoupím jídlo. Často koupí jídlo nebo uvaří děda.“

Máš u dědy dostatek jídla? Jak se stravuješ?

„Nemůžu si asi stěžovat. Jídla mám taky dost, střídáme se s dědou. Obědy mám v práci, to nám strhávají z platu. Jsou docela dobrý.“

Piješ alkohol nebo měla jsi někdy zkušenost s drogami?

„Jo, občas si dám. Ale ne každý den. Jednou jsem se opila hodně, to jsem byla ještě v děcáku. Zavolali pro mě sanitku a bylo mi fakt zle. Od té doby si dám třeba dvě, tři piva. Nepotřebuju to.“

Daniela se stýká se sourozenci z DD, jezdí za nimi 1x za měsíc.

„Mají se dobře, jejich tety znám, staraly se totiž i o mě. Jedna teta mi vždycky když přijedu koupí oříškovou čokoládu. Já jí taky občas něco dovezu, byly jsme si blízké. Brácha nechápe, proč jsem odešla od strejdy, párkrát jsme se kvůli tomu pohádali. Ale strejda mě moc kontroloval. Musela jsem být v deset večer doma a nechtěl, abych chodila v noci ven. Asi se o mě bál, ale mě to vadilo. Co jsem se od něj odstěhovala, tak jsem ho neviděla. Už to bude rok.“

3. Potřeba lásky, přijetí, spolupatříčnosti – přátelství, potřeba mít rodinu, partnerský vztah.

Daniela o sourozencích a dědovi hovoří jako o těch nejbližších lidech. K rodičům se až s výjimkou mé úvodní otázky rozhovor už nestočil. Nechce o nich mluvit. Snaží se zapomenout. Vedení DD mi řeklo, že pravděpodobně ani nevědí všechno. Děti si některé věci, jež se jim doma děly nechávají pro sebe. Je evidentní, že i strýc má v jejím srdci specifické místo.

„Nejradši mám bráchu, ten je o rok mladší, pak ségry. Máme jednoho postiženého bráchu. Vůbec nemluví, vlastně ani nevím, co se mu honí hlavou. Byl dlouho v nemocnici. Museli mu uřezat prsty, upálil si je o kamna, když jsme bydleli doma. Strejda nám hodně pomohl, to jo.“

Někdy na něj myslím, ale co jsem pryč, tak se mi neozval. Teda jo, ale já jsem mu neodpovídala. Myslím, že je naštvanej, že jsem šla pryč. Když jsem byla malá, tak jsem u něj chtěla být pořád. Ted' je to divný.“

Na otázku, zda by chtěla rodinu odpovídá:

„Já nevím, nechci mít asi děti. Kluka bych chtěla, protože bych s ním mohla bydlet a nemusela bych zůstat s dědou. Ale děcka asi ne. Mám dost sourozenců, někteří jsou malí. To mi stačí. Někdy mi malý děcka na domově už lezly na nervy.“

Kolik máš kamarádů?

„Mám nějaký kamoše ještě z děčáku a vždycky někoho najdu v práci. Ted' jak jsem práci měnila, tak mám pár nových kamošů. Spíš kamarádím s klukama. Holky jsou drbný a pořád se pomlouvají. S klukama je to lepší. Ale ti zas někdy hned myslí, že s nima chci chodit.“

4. Potřeba úcty a uznání – potřebná sebeúcta, pocit uznání.

Daniela se dle vedení domova také jako většina dětí v ústavní péči potýkala s pocity méněcennosti a citovou deprivací. Dle ředitele DD a vychovatelek na tom však byla ze svých sourozenců asi nejlépe. Byla nejstarší a nejvíce si uvědomovala změnu k lepšímu.

„V domově nám bylo líp než doma. To ani nebyl domov. Nejvíce jsem si oblíbila tetu Helu. Byla na nás hodná, pochovala nás. Když jsem se cítila zle, tak mi vždycky pomohla a hodně mě chválila. Nechci na to, co bylo už myslet, nebylo to dobrý. A asi si už ani hodně věci nepamatuju. Ted' mi je dobře. V domově bylo fajn, že jsem nemusela nic řešit. Ale ted' je to úplně jiný. Někdy mám pocit, že to nezvládnou. Ale pak je to zas nějakou dobu dobrý. Střídá se to. Nechci vypadat jako slaboch, ale někdy moc nevím, jestli zvládnou bydlet sama. Na domově jsem brala prášky, ale už je neberu. Nevím, na co byly.“

5. Potřeba seberealizace – naplnění možností osobního rozvoje.

Daniela pracuje v čokoládovně. Zdá se, že se jí tato práce líbí. Stejně jako řada jejích vrstevníků, má své sny. Nestydí se o nich mluvit.

„V práci je to docela dobrý, ale chtěla bych vydělávat víc. Máme fakt málo. Líbilo by se mi vzít si nějakého bohatého chlapa a už nemuset do práce. Ale zatím jsem žádného nepotkala.“

Přijde mi, že hledají bárbíny a to já moc nejsem. Uvidím, třeba se nějak najde, anebo si časem otevřu svou čokoládovnu. Vždycky se mi děda směje, že to nezvládnou, ať jsem ráda že mám práci. Ale já si myslím, že nemá pravdu. Třeba to dokážu.“

Máš někdy pocit, že toho je na tebe moc? Přece jen jsi mladá holka...

„Někdy mám pocit, že to nezvládnou. Ale pak je to zas nějakou dobu dobrý. Strídá se to. Nechci vypadat jako slaboch, ale někdy moc nevím, jestli zvládnou bydlet sama. Na domově jsem brala prášky, ale už je neberu. Nevím, na co byly.“

Vyjádření vedení DD, kde Daniela žila:

Danka měla ze všech dětí, které k nám přišly, za sebou asi ten nejděsivější příběh. Její otec žil dohromady se dvěma ženami, jež byly v příbuzenském vztahu. S oběma měl děti. U některých je věkový rozdíl tak malý, že je zřejmé, že byly ženy ve stejném období gravidní.

Děti žily v šílených podmínkách. OSPOD v tomto případě dost pochybil a nebral na zřetel časté připomínky a udání na tuhle zvláštní rodinu. Když zasáhl, bylo dětí už 10. Životní podmínky pro děti byly absolutně nevyhovující. Některé děti byly zraněné. Jeden z Dančiných bratrů je mentálně retardovaný a byly mu vlivem úrazu amputovány prsty na ruce. V době nálezu OSPODem, tento chlapec v osmi letech neuměl chodit ani jíst. Děti často dostávaly k jídlu pouze chléb a mléko. Všechny byly podvyživené.

Přes to všechno si myslím, že se tato zkušenost na Dance podepsala ze všech nejméně. Její intelekt je na úrovni, kdy je schopna se o sebe postarat. Nejsm si však jist, zda je schopna žít plnohodnotným životem v souvislosti s její minulostí. Danka trpěla silnou citovou deprivací. Neuměla navazovat vztahy s vrstevníky a když s někým kamarádila, bylo to přátelství velmi povrchní. Z domova odcházela ke svému strýci, který na nás vždy působil solidně. Co se mezi nimi stalo a proč Danka odešla nevím. Víím jen, že šla bydlet ke svému dědovi. Daniela měla vždy problém s autoritami, možná právě proto vyměnila pobyt u strýce za bydlení s méně autoritativním dědou.

P5 - Rozhovor č. 5 - Kristián

Kristiána znám osobně již 3 roky. Žil v dětském domově, kde jsem pracovala jako vychovatelka. Kristián je velice šikovný mladý muž, který byl vždy ten první, kdo mi nabídl pomocnou ruku, když jsem byla v nesnázích. V 17 letech byl však převezen do Výchovného ústavu ve Střílkách. Jeho chování ve škole a mimo DD bylo již pro vedení domova neúnosné. Často učitelům vyhrožoval, osočoval je a absolutně neuznával autority. Nevím, čím to bylo, že se mnou vycházel skvěle, ale často se mi svěřoval a nechtělo se mi věřit, že to co slyším, opravdu Kristián vyvedl. Jeho otec je odsouzen k 15 letům odnětí svobody za vraždu a matka je bezdomovkyně, uživatelka pervitinu. Kristián mi párkrát vyprávěl o jeho soužití s rodiči a sourozenci. Byl spolu se 4 sourozenci v pěstounské péči asi 5 let, na vlastní žádost byl pak přesunut do DD. Nyní je bez práce a bez bydlení. Spí po kamarádech a chodí na příležitostné brigády. Patřil však k nejinteligentnějším dětem, jaké jsem v DD poznala.

1. Základní tělesné potřeby – jsou naplňovány? Je klient ve zdraví? Má dostatek racionální stravy pro běžné fungování?

Jak jsem již zmínila, Kristián je bezdomovec. Bydlí po kamarádech a pracuje příležitostně. Když jsem se jej ptala, zda mu to vyhovuje odpověděl:

„Asi ne, chtěl bych jako bydlet už normálně. Ale moc není kde. Občas spím týden u kámoše, pak zas jinde. Je to blbý. Je fakt, že jsem si to posral sám. Jsem rád, že mám aspoň dobrý kámoše. Od jednoho máma mi vždycky dá najíst. Někdy si koupím třeba za peníze ze stavby jídlo. No někdy i vodku a pak to s klukama vypijeme. Není to ono. Já vím, ale zas by mohlo být hůř. Kámošů mám hodně, ale ten co u něj bydlím je fakt nejlepší. Však víte, Maťo. Nechal mě u nich i když mě hledali policajti. To je fakt kámoš teto. Ani jeho máma to fakt nevěděla, že tam jsem. Schoval mě do chatky na zahradě a nosil mi jídlo. Byla to docela sranda. Ale poznal jsem, že jsou i šmejdi, co za prachy udělají všechno. Myslím, že mě naprášil tenkrát Adam a to se tvářil jak kámoš.“

Kristián od doby, kdy jsem jej viděla naposledy zhubl. Od bývalých kolegů, kteří o něm mají větší přehled jsem zjistila, že vykradl večerku. Nyní jej vyšetřuje policie. Ale s tím se mi nesvěřil. Je pravidelným uživatelem marihuany.

V době pobytu v dětském domově užíval léky na schizofrenii, na otázku zda užívá alkohol odpověděl: *„Jo, piju. Ted' když už nejsem v děcáku, tak neberu prášky a není mi po tom blbě.“*

Dám si asi každé den, ale ne že bych byl úplně vožralej. Prostě na pohodu.“ Na otázku zda si dokáže představit vůbec nepít odpovídá: „A to jako proč? Nikomu tím neubližuju. *Myslím si, že to mám pod kontrolou.*“

2. Potřeba bezpečí – jistota zaměstnání, rodiny, zdraví, příjmu a přístupu ke zdrojům...

Kristián se přiznal, že si život představoval jinak. Práce, kterou nyní vykonává se mu nelíbí.

„No teď dělám s kámošem na stavbách. Kopali jsme nějakému borcovi základy na barák, ale je to docela makačka. Myslel jsem, že budu někde vařit, ale nikam mě nevzali, že nemám dodělanej učňák. Smlouvu s nikým nemám, tak občas nedostanu prachy. Ale teď to jde. Teď jsem dostal asi čtyři litry za týden.“ Jo chtěl bych mít normální práci. Třeba to zahradničení, jak jsem dělal v domově jako brigádu. Ale tam mě asi už nevezmou. Podělal jsem je, nepřišel jsem asi třikrát do práce, tak tam už volat nebudu. Prachy potřebuju to jo, občas to nějak vymyslím a nějaký seženu. Ale chtělo by to asi něco pravidelnýho. Chtěl bych být boháč. A neřešit.“

3. Potřeba lásky, přijetí, spolupatříčnosti – přátelství, potřeba mít rodinu, partnerský vztah.

Kristián měl vždy negativní vztah k rodičům. Ale když se s někým nepohodl, často svým otcem vyhrožoval.

„Nevím, proč jsem to dělal. Byla to taková prdel. Já ho nesnáším, je to zmrd. Matka fetuje kvůli němu. On ji furt mlátil. Přišel vožralej a zmlátil nás všechny. Pamatuju si, jak nás odvezli do děcáku. Hrozně jsme se báli že přijde, že nás zase dobije. Jednou někdo večer bouchl dveřma a malej brácha se podělal, protože si myslel, že jde fotr. Bylo to hrozný. Ale když byl normální tak byl super. Mlátil nás jen když přišel z hospody.“

Proč jsi vlastně nezůstal u pěstounů?

„Odešel jsem od pěstounů do děcáku. museli jsme tam furt makat na zahradě a mě to vadilo. Nejsem ničí otrok jako. Píšu si akorát s bráchou přes fejs, říkal, že by mě chtěl vidět. Až budu mít prachy tak za ním zajedu. Bydlí daleko. Ale jako už jsem si zvykl.“

Když se ptám na biologické rodiče odpovídá: *„Vždyť víte, že tata sedí. No možná ho už pustili, ale neviděl jsem ho deset let. Matka beztak někde šlape. Říkali mi to kluci v pastáku. Kdyby mě chtěla vidět, tak mě najde. Normálně nás všechny podělala. Tak co.“*

Na otázku, zda mu chybí pěstouni a sourozenci odpovídá:

„Já si se starším bráchou píšu někdy na facebooku. Chtěl bych ho vidět, i mámu asi (pěstounka), ale je to blbý. Jak jsem odešel, tak byli hrozně nasraní. Byla tam pak furt prej sociálka. Chtěl jsem se od tama dostat, tak jsem řekl i pár věcí, co nebyly úplně pravda a oni z toho měli problémy. Ale sourozenci mi chybí, ale to je jedno. Někdy se třeba potkáme. Je blbý být na všechno sám. Kámoše sice mám, ale ti mají taky svoje rodiny.“

Kristiána jsem se pokoušela spojit s pěstouny, ti však neměli zájem se s ním sejít. Báli se, aby to nerozhodilo ostatní děti, které mají v pěstounské péči.

Kristián si vždy uměl získat pozornost dívek. Avšak nezaznamenala jsem nikdy žádný dlouhodobější vztah. Na otázku, zda má nebo měl v poslední době dívku odpověděl:

„Jako nevím jestli jsem byl úplně zamilovanej, ale líbila se mi jedna holka. Ta co byla na děcáku asi třikrát za mnou s kámošema. Myslím, že víte která. Ale podle mě by šla s každým a takovou špínu teda nechci. Třeba někoho najdu, ted' nepotřebuju. Třeba někoho jako jste vy teto.“

4. Potřeba úcty a uznání – potřebná sebeúcta, pocit uznání.

Kristián působí sebevědomě, avšak zdání pravděpodobně klame. Často jsem z jeho úst slyšela slova jako: „bylo by lepší chcípnout“, když jsem se jej ptala, zda to myslí vážně, vždy se jen usmál a zakroutil hlavou. V DD docházel na psychiatrii, užíval antidepresiva a léky na schizofrenii. Před odchodem z DD byl však znovu vyšetřen a schizofrenie byla vyloučena.

„Ty prášky už neberu žádný. Stejně to bylo na nic. Když potřebuju, tak si zahulím. No, každé den a je mi po tom rozhodně líp, než po nějakých práškách. Prostě pak neřeším a vypnu.“

Na to, že by léky měl užívat odpovídá:

„Však jsem Vám této říkal, že ty prášky nepotřebuju. A je to pravda. Co jsem venku, tak je neberu a je mi furt stejně. Jsem zdravěj. To ze mě pěstouni furt dělali debila. Nejsm nemocnej, však Vám to i ten doktor tenkrát říkal, ne?“

5. Potřeba seberealizace – naplnění možností osobního rozvoje.

Kristián se učil na kuchaře, školu však nedokončil. Před 18 rokem utekl při výletu do aquaparku z výchovného ústavu a již se tam nevrátil. Tři měsíce se schovával a počkal až bude plnoletý. V kuchyni mu to však vždycky šlo.

„Jako líbilo by se mi mít svou hospodu, ale nemám na to prachy. Ale nechtěl bych tam makat každěj den. Prostě jen dělat šéfká a rozkazovat ostatním. To by mě bavilo nejvíc. Ted' musím sehnat práci a trošku začít žít. Ale je to horší, než jsem si myslel. Chci svůj byt, uvidím.“

Mé osobní postřehy:

Kristián nyní žije jako bezdomovec. Když jsem ho poznala v DD působil velice chladně. Po určité době si mne však získal. Zjistila jsem, že není takový, jak působí. Za tou drsnou maskou se skrýval ten malý kluk, který se tak hrozně bojí až pustí tátu z kriminálu.

Kristián mi často vyprávěl, jak se těší až vypadne z DD. Avšak okolnosti tomu nahrály a skončil ve výchovném ústavu ve Střílkách, odkud záhy utekl.

Když jsem Krystiana potkala nedávno, vypadal hubeně a oblečení měl špinavé. Tvrdil, že pracuje, ale zároveň měl zájem o nějakou lepší práci.

Jelikož nedokončil svůj učební obor, není to pro něj lehké. Nemá nikoho a bydlí po kamarádech. Nemá kde složit hlavu a začíná mu docházet závažnost všech jeho lehkovážných rozhodnutí.

Dokonce se přiznal, že je to opravdu těžší, než si myslel – tak jako jsem mu to celou dobu pobytu v DD zdůrazňovala. Avšak pevně věřím, že i on dostane od života další šanci.

Anotace práce

1. Název práce: Potřeby absolventů dětských domovů
2. Jméno a příjmení: Bc. Gabriela Koukolová
3. Univerzita a fakulta: Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
4. Katedra: Ústav speciálněpedagogických studií
5. Počet stran: 86
6. Rok obhajoby: 2019
7. Klíčová slova: dětské domovy, potřeby, Maslow

9. Keywords: orphanages, needs, Maslow

10. Resumé:

Diplomová práce se zabývá potřebami absolventů dětských domovů. Odpovídá na otázku, zda a do jaké míry jsou naplňovány základní životní potřeby absolventů dětských domovů. Součástí práce je vysvětlení pojmů- potřeby, dětské domovy, ústavní péče a v praktické části se zabývá naplňováním potřeb

absolventů dětských domovů.

11. Summary:

The thesis deals with the needs of graduates of orphanages. It responds to the question of whether and to what extent the basic needs of graduates of orphanages are fulfilled. Part of the work is an explanation of terms – needs, orphanages, institutional care and in the practical part deals with the fulfillment of needs of graduates of orphanages.